

ZIVLJENJE IN SVET

1 Q L 7 U B L 9 A N A J 2

Štev. lj

27« marca.

Knjiga 11«

ŽIVLJENJE IN SVET — ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—. Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1% dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafleja ul. 5. — ROKOPISI SE NAČELNO NE VRAČAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi y Ljubljani.

VSEBINA ŠL 13: Smirt in vstajenje v prirodi. — Dr. Vlad. Travner: Vampirji in vampirski procesi (nadaljevanje). — Velika noč na gori Garicim. — Moški in ženske. — Goethe in Francija. — Odkritje bacila jetike pred 50 leti. — Jo s. Kessel: Velikonočni zvonovi. — Goethe in duhan. — Spomini na Brianda. — Znamke pripovedujejo. — Nekaj Goethejevih krilatice. — Človek in dom. — šah. — Ob Jordanu. — vrednost človeka. — Karikature. — Sociologija židovstva. — Humor.

Sociologija židovstva

Mnogo preveč je bilo napisanega v petih stoletjih o Židih; mnogo napačnega, mnogo pravičnega, največ pa le na pol resničnega. Židje sami niso vedeli nič o sebi. Ni bilo sociologije židovstva. Vsak poskus, napisati sociologijo židovstva, je moral naleteti na skeptično presojo. Tudi v bodoče bo taka nakana vzbudila upravičeno nezaupanje, ker je za zdaj povedal vse, kar se je dalo, dr. Artur Ruppin v svoji knjigi: Sociologija židovstva.

V prvem delu te knjige se bavi Ruppin s statistiko Židov, z njihovimi gospodarskimi razmerami, a takoj v začetku o njihovem izvoru in plemenu. Drugi del obravnava politične in gospodarske boje židovstva, stremjenja po telesni okrepitvi, duševne struje, sionizem in bodočnost židovstva. To delo je preobsežno, da bi se dalo v dveh treh vrsticah na tem mestu podati o njem izčrpno poročilo. Naj poudarim le nekoliko najvažnejših mest. Delo odlikujejo neprekosljiva dognanja in pa številčni material, ki ga v taki popolnosti doslej še ni bilo. O židovstvu se bo v bodoče dalo govoriti le na podlagi učene razprave.

V prvem delu govori Ruppin o duševnih in telesnih lastnostih Židov in dokazuje nesmiselnost vsake narodne plemenske teorije. Ruppin potrjuje zvezo telesnih in duševnih skupnosti, našel je pa povsem druge vzroke, mnogo prepričevalnejše dokaze in razumnejše sklepe, kakor jih je znala najti plemenska teorija. Ruppin stoji na edino sprejemljivem stališču, da so telesne in du-

ševne posebnosti je treba pred vsem iskati v duševnosti in se ne dajo določiti z merilom ali šestilom. Kot židovsko skupnost označuje Ruppin zmožnost hitre asociacije idej, ki sicer ni lastna le Židom, ampak vsem starim kulturnim narodom. Kulturno življenje s svojimi večjimi zahtevami zatira polagoma ljudi z okornim, počasnim mišljenjem, odstranjuje nagon in pooblašča razum, da vlada nad nagonom, židje so pred novejšimi kulturnimi narodi opravili z dobo vlade nagona in so danes mnogo bolj učičeni, razumni, prav kakor Kitajci. Toda tem je z Židi vred tuja mladeniška udarna sila.

Slednjič je za duševnost židovstva, posebno za njegovo nadvlado razuma odločilno: da so dva tisoč let prebivali v mestih, da so se za skromno življenje bavili s čisto realnimi posli, posebno pa, da so nad vse cenili duševno delo. Veliko zmožnost hitrejšje asociacije jim je ustvarila potreba: morali so v gospodarskem in socialnem boju hitreje odločati in hitreje misliti kakor nežidovska plemena, ki jih niso vezale in ovirale nikakšne izjemne odredbe; bili so končno prisiljeni, da so se prilagodili, preden bi nežidovski someščani mogli opaziti neljubo jim razliko. To sposobnost hitre prilagoditve moremo imenovati nekakšno socialno mimikrijo.

Zanimive številke navaja Ruppin v statističnem delu svoje razprave. Židov je danes 15,9 milijonov in se med vsemi narodi najbolj razmnožujejo. Od l. 1650. se je šte-

SEJALEC ; za »Življenje in eveit« vr&zal v les ELO JUSTIN

Smrt in vstajenje v prirodi

I a -v j edno menjavanje letnih časov v naši zemljepisni širini, se je I \ globoko vtisnilo vsemu življe- A V. mju, ki se vse dogaja v edinem ritmu njih pričetka in konca,« pravi G. v. iNatzmer v svoji razpravi o zimskem spanju in drugih mirovnih stanjih v pri- rodi.

Pozimi izgine v naših krajih skoraj vse rastlinstvo in živalstvo, da se vidi priroda kakor v davno minili ledni dobi. Le še nekaj skromnih ptic in sesalcev poživlja pokrajino, ki napravi- ja z golim, v nebo štrlečim drevjem vtisk izumrlega sveta. Vse neštete milijarde živih bitij poletnih mesecev so se po- greznile v globoko spanje, ki je skoraj kakor prava smrt. Tudi pozimi nas še obdajajo neštete življenjske klice, čaka- joče obujenja. Z najrazličnejšo prilag- odnostjo skušajo ukaniti negostoljubni čas, ki jim ne dovoljuje prave ekssi- stence.

Zlasti spretno se morajo zavarovati rastline, ki so privezane na rodni ko- šček zemlje in ne morejo ubežati pred menjavanjem letnih časov. Pri mnogih odmro vsi organi nad zemljo in življe- nje se umakne v korenine, gomolje in čebulice, da kakor mnoge živali očaka v zemlji toplejših dni. Pri drugih rast- linah n- pr. pri ozimih, ki je bolj ne- občutljiva za mraz, se pa čez zimo le začasno ustavijo vsi življenjski procesi. Drevje in grmovje se v mrazu ne more potuhniti pod zemljo, zato mora posku- šati kar se da zmanjšat: presnavljanje. zakaj le tako lahko uide poginu od že- je, ki mu preti od mruzA in zmrzali. Za- radi tega odvrže jeseni listje, ki v prvi vrsti posreduje presnovo, v skorji pa se mu slično kakor nekaterim sesalcem napravijo blazinice tojšče, ki ga varu- jejo mraza. Tropske rastline, ki nimajo take prilagodnosti, odmro že pri zmer- nem mrazu. Popje, ki dremlje bodoči pomladi naproti, je zavito v močne, do- bro posmojene plašče, ki so kakor iz usnja. Prav šibke rastline pa prezimijo kot semenje, ki mu mraz ne more tako kmalu do živega. Vanje zapre rastlinica kakor v Noetovo barko vse svoje ded- ne dispozicije, ki čakajo tu pokojno ugodnejših življenjskih pogojev.

Na sličen način prezimijo tudi neka- tere primitivnejše živali, ki izležejo jese- ni, preden poginejo, jajčeca s posebnp močno lupino, iz katerih se spomladi

razvije novo pokolenje. Pri nekaterih sladkovodnih gljivicah in sorodnih or- ganizmihi se v pričetku mrzle dobe iz- ločijo celi skupki slanice, ki se zavijejo v močno zaščitno kožico, spomladi pa iznova razraslo v novo kolonijo. Pri drugih vrstah, se odenejo s takimi pla- šči kar cele živalce, da pri reduciranih življenjskih funkcijah pretolčejo zimo.

Kakor rastline prebijejo tudi mnoge žuželke zimo kot jajčeca, pa tudi kot bube ali ličinke. Mnogim pa tudi v nor- malni podobi mraz ne more škoditi, ker življenjski procesi v njih skoraj popol- noma počivajo. Naš prvi znanilec po- mladi — citronček n. pr. prebije zimo varno skrit pod listom kake pritahe rastline, krog in krog obdan od snega. Le čebele ne poznajo pravega zimskega miru, ker je v panjih, kjei se gnete cela družina, skoraj vedno dovolj toplo. Hranijo se od zaloga. 'i so jih marljivo znašale poleti, če pa 'irane zmanjka ali pa temperatura prenizko pade, je pa ves zarod neizogibno zaoisan poginu.

Naše mravlje si privoščijo zasluženi zimski počitek v nasprotju z nekaterimi vrstnicami iz južnih čezel, ki zimo nre- bde ob nabranih zalegah živeža. Tudi polži zalizejo pozimi vratca svojih hi- šic in lahko prebijejo v tej navidezni sm.ti cela leta.

V slično odrevenelost se pogreznejo tudi mrzlokrvne živali med vretenčarji: ribe, žabe, močeradi, martinčki in kače, pri katerih raste in pada toplota krvi s temperaturo okolice. Tudi ori n i i h živ- ljenjske funkcije skoraj popolnoma za- stanejo. Za žabe in ribe je znano, da lahko popolnoma zamrznejo v ledu, pa le spet ožive, če se prav počasi ugre- jejo.

Le toplokrvne živali: sesalci in ptice, ostanejo prav za prav vso zimo »živi«, ker ostane pri teh temperatura krvi vedno enaka, ne glede na to, ali je zu- naj mraz ali toplo. Toda tudi med temi jih je mnogo, ki pozimi zaradi pomanj- kanja hrane ne morejo živeti. To velja zlasti za ptice, ki se morajo izseliti čez zimo na jug. Enaka sezonska potovanja pa so v navadi tudi pri nekaterih sesal- cih, da omenimo samo gamze, gorske ovce in neke vrste nordijskih miši, ki se trumoma selijo iz kraja v kraj. Se- vernoameriški netopirji pa prežive zi- mo globoko v južnih državah, prav ka- kor ptice selivke. Seveda pa je med se-

H. SMREKAR: Po pomladi — diši

salci razmeroma malo živali, ki bi si lahko za če/, zimo prebrale bivališča. Večinoma morajo ostati, kjer so in zato je narava na drug način poskrbela, da se izognejo lakoti. Vsi taki sesalci se pogreznejo v tako zvano »pravo zimsko spanje«, ki se bistveno razlikuje od mirovnega stanja mrzlokrvnih živali. Jazbeci, hrčki, netopirji, svizci, ježi, veverice in drugi zastopniki sesalcev se poskrijejo čez zimo v svoje brloge, kjer začasno odrevne kakor mrzlokrvne živali, to se pravi njih kri se ohladi skoraj do zmrzovališča. Prenova se občutno zmanjša. Potrošnja hrane pade na en do pet odstotkov normalnih potreb. Dihanje je šibko, srce bije počasi in z velikimi presledki. V enaki meri se zmanjša splošna občutljivost živali, tako da jih n. pr. umori šele tridesetkrat večja količina strupa kakor normalno. Tisto malce neobhodno potrebne energije za življenje črpajo iz prej nabrane tolsče.

Opazovanja kažejo, da ni mraz edini vzrok zimskega spanja. V umetnem mrazu poleti se ne da izsiliti zimsko spanje. Nasprotno: v hudem mrazu se živali celo prebude in si poiščejo toplejšega zavetja. Za netopirje pa je znano, da pozimi zaspe celo v zakurjenih prostorih.

V zimsko spanje spravijo živali žleze z notranjim izločanjem. Z injekcijami pravega hormona se je posrečilo speče živali prebuditi in jih iznova pripraviti k spanju z vbrizgavanjem insulina.

Trajanje zimskega spanja je pri posameznih živalih zelo različno. Svizci in netopirji spe nekako pol leta, jež tri do štiri mesece, jazbec in hrček pa le dva do tri mesece. Prav tako različna je tudi trdnost spanja. Hrček n. pr. se od časa do časa prebudi, da pospravi nekaj zaloge, ki si jo je bil jeseni nagromadil v brlogu.

Napačno je splošno naziranje, da spada tudi medved med živali z zini-

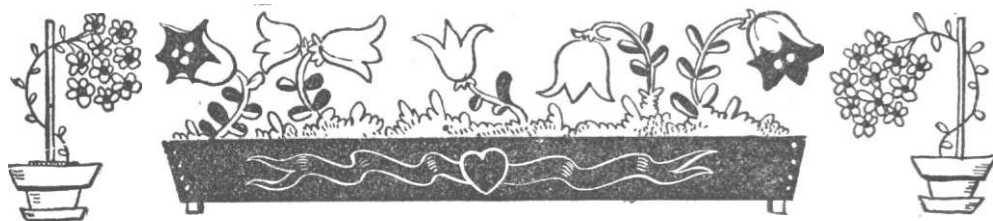
stem spanjem. Kosmatinec se v mrzlem času res drži večinoma v svojem toplem brfogu in si s spanjem preganja dolgčas, toda od časa do časa dela vedno kratke izlete po okolici Glavno pa je, da Je pri njem telesna temperatura vedno enaka.

Zimsko spanje je le poseben primer sposobnosti vseh živih bitij, da lahko začasno skoraj popolnoma prekinajo življenjski proces, kadar so vnani pogoji toli neugodni, da preti posameznim bitjem ali celi vrsti propad. Povsem različni vzroki imajo lahko v tem pogledu docela enake posledice. V tropskih krajih n. pr. se nekateri sesalci pogreznejo v »poletno spanje«, kadar nastopi suša. Stepno rastlinstvo se pripravi na suhe mesece prav tako kakor naše na zimo. Sličnih sorodnosti je neštevilno. Mikroskopično majhni paraziti, bacili, so v lastni obrambi prav tako spretni, ali pa še bolj kakor najvišje razviti organizmi.

Živali si v mirovnem stanju še dolgo ohranijo sposobnost razplojevanja. Prav tako rastlinska semena. Seveda so pa

tudi tukaj postavljene neke meje. Tisto, da je vzkliko tisoče let staro žito, ki so ga našli v egiptskih grobnicah, je pa bajka. Baje pa je dokazano, da vzklije fižol in tobakovo seme še po sto letih. Nekateri živali se lahko zbude iz odrevenelosti po desetih letih, ko ne kažejo več niti najmanjših življenjskih znakov. Take počivajoče življenjske klice bodisi živalske ali rastlinske narave, so popolnoma nedovzete tudi za mrz in zdrže nekatere temperature do -272 C zdržema nekaj ur. Enako odporne so proti vročini, tako da povzročijo njih pogin po vsej priliki le kemične spremembe v njihovih beljakovinah. Čim dalje traja počitek, tem težje je tudi prebujenje in vstajenje k novemu življenju. Mnogim organizmom se posreči le za prav kratak čas, ki mu neposredno sledi dokončni pogin.

Najrazličnejše življenjske oblike se tedaj venomer menjavajo z daljšimi ali krajšimi razdobji navidezne smrti. Le na ta način se življenje lahko vzdržuje povsod in v vsakršnih okoliščinah. V kraljestvu živih bitij se nenehoma ponavlja pravljica o speči Trnjulčiči.

Atleti v rastlinstvu

Molekularne sile, ki nastopajo pri rasti, so tako velike, da je n. pr. goba v stanu prodreti debelo plast asfalta, in drevesna korenina razriniti skalo. Te sile so poskušali zajeti tudi že z meritvami. Beluše so pokrili s ploščo in nanjo naložili uteži, kar pa bledikavih poganjkov ni oviralo, da ne bi premaknili bremena. Izkazalo se je, da beluša lahko premaga pritisk 200 do 450 gramov.

Luna ni mrtva

Profesor v Cambridgeu V. S. Forbes je postavil hipotezo, da ima luna v središču radioaktivno jedro, ki izžarja energijo in oddaja toploto na lunino površino. Svojo domnevo izvaja iz opazovanj, da so nekatere formacije luninega površja novejšega datuma in izvirajo od tod, ker se lunina kroglja razteza. To opazovanje pa je seve v popolnem nasprotju z običajnim naziranjem, da je mesec že zdavnaj otrdeao mrtvo telo. Vsako ohlajeno telo se namreč

skrči. Ker pa se luna razteza, sklepa Forbes, da mora vladati v njeni notranjosti še visoka temperatura, ki pa more izvirati edinole od razpadanja radioaktivnih snovi.

Razsežnost krompirjeve njive

Za življenje mora vzeti človek vsak dan vase neko določeno število kalorij, to se pravi neko množino toplote, ki jo razvija zavžita hrana. Račun je pokazal, da bi krompir, kolikor ga zraste na 800 kvadratnih metrov veliki njivi zadoščal človeku za kritje potrebnih kalorij za vse leto. Ker pa ni mogoče jesti dan na dan samega krompirja, je bolje, da se ga del pokrmi živini in na ta način spremeni v meso in mast. Po tej poti se krompir še najbolje poplemeniti z reje svinj. Toda za prirajo tolikšne množine svinjine in slanine, kolikor je je potrebne za pokritje prej omenjenega števila kalorij, je potrebna že 2000 kvadratnih metrov velika njiva krompirja.

&

Dr. Vlad. Travner

Vampir in vampirski procesi

(Nadaljevanje*)

Razširjenost vampirstva

! n vendar: ta blazna vera je bila razširjena skozi stoletja v ; vsej Rusiji, v vseh današnjih I baltskih državah, po vsej Poljski, po vsem ozemlju sedanje Češkoslovaške, v velikem delu Nemčije (posebno na Pomorjanskem, v Prusiji, Šleziji in na Saksonskem), v Madžarski, Romuniji in po vsem Balkanskem polotoku, torej v vseh slovanskih deželah, povsod, kjer so nekoč bivali Slovani in pri vseh njihovih neposrednih sosedih. Če upoštevamo še, da so se pečali vsaj v teoriji z vampirstvom tudi drugi narodi, oziroma ga poznali iz knjig in da so verovali vsi v vampirjem sorodna bitja, moramo priznati, da je bilo vampirstvo svetovna demonska religija.

Koliko »vernikov« je štela, ne moremo niti prilično ugotoviti. Vemo le, da so v blazne vampirske nauke verovali tudi najbolj izobraženi sloji teh časov. Število pristašev se je seveda vedno izpreminjalo. Kajti ta strašna duševna epidemija je razsajala zdaj z večjo, zdaj z manjšo silo. Večkrat je mestoma skoraj popolnoma prenehala, potem pa izbruhnila tem huje. Posebno se je razširila in utrdila v času velikih epidemij, ko so ljudje trumoma umirali in ko so preživeči v splošnem strahu izgubili razsodnost.

Krščanstvo in vampirstvo

Krščanstvo ni vampirstva omejilo ali omililo, temveč celo pospeševalo. Duhovščina(posebno pravoslavna) je bila popolnoma neizobražena in skrajno praznoverna. Besede evangelija je izgovarjala le z ustni, ne pa s srcem in z umom. V svoji nevednosti in zaslepljenosti je podtikala Kristusovemu nauku povsem drug pomen, kakor ga ima v resnici. Le tako je mogoče, da so smatrali ljudje nauk o vstajenju mrtvih in razne svetopisemske izreke kakor: »Čujte in molite, kajti hudič, vaš sovražnik, gre okoli kakor rjoveč lev in išče, koga bi požrl!« (1. Pet. 5, 8) i. dr. kot dokaze vampirstva.

Nadalje so nasprotovale vse krščanske cerkve sežiganju mrličev, ki bi vam-

» Glej y predzadnji Številki str. 284.

pirstvo gotovo onemogočilo ali vsaj omejilo, češ, da je to paganska naveda in dopustno le kot sramotna kazen za krivoverce, čarovnike itd. Posebne »zasluge« za vampirstvo si je pridobila pravoslavna cerkev. Medtem ko je namreč katoliški cerkvi nestrohljivost trupla običajno znak svetosti pokojnega, jo smatra pravoslavna kot dokaz pogubljenja. Kajti hudič se lahko polasti tudi telesa in ga hoče v grobu ohraniti. Zato preklinja pravoslavna cerkev svoje odpadnike z besedami: »Tvoje mesto bodi pri hudiču in izdajalcu Judežu! Po smrti se na veke ne spremeni v pepel, temveč leži nestrohnel kakor kamen in železo!« Umevno je torej, da je bilo vampirstvo razširjeno posebno v pravoslavnih deželah.

Vampirsko slovstvo v 16. do 18. stoletja

Še bolj pogubno je bilo delovanje številnih pisateljev, ki so skušali dati vampirstvu nekako znanstveno podlago. Vsi so bili seveda uverjeni, da so vampirji istinita in skrajno škodljiva bitja. Zgodovinarji so smatrali poročila o teh pošastih kot dokazana zgodovinska dejstva. Bogoslovci, modroslovci in naravoslovci pa so skušali razložiti bistvo in vzroke vampirstva. Nekateri so smatrali, da so vampirji satanske prikazni, hudobije in goljufije, n. pr. da prevzame hudič postavo umrlega, da truplo oživi itd. Drugi so zopet menili, da so vampirji v zvezi s čarovniki in čarovnicami.

Juristi so obravnavali v svojih traktatih in disertacijah »važna« in »zanimiva« pravna vprašanja n. pr.: kdo je odgovoren za škodo, če je usmrtil vampir kako žival; če je otrok, ki ga je zaplodil vampir devet mesecev po smrti s svojo ženo, zakonski ali nezakonski; če se smejo trupla, ki jih je vampir objedel, sežgati ali ne; katera oblast je pristojna za obglavljenje in sežiganje vampirjev itd.

Tako je nastala v 16. do 18. st. na Češkem, v Nemčiji, na Poljskem, v Franciji in deloma tudi pri nas obširna svojevrstna vampirska literatura, kjer obravnavajo pisatelji — bodisi samostojno bodisi v zvezi z drugimi pred-

meti raznovrstne vampirske probleme. Omeniti hočem le najvažnejše pisatelje, da dobi čitatelj splošen pregled te književnosti.

Najstarši med njimi je češki kanonik V a c l a v H a j e k iz Libočan (1495 do 1553), ki opisuje v svoji »Češki kroniki« vampirje, ki so v prejšnjih stoletjih uganjali v njegovi domovini razne satanske hudobije. Posebno plodoviti so bili Nemci. Gabriel Rollenhagen (f po 1606) poroča v svojem fantastičnem »Potovanju po zraku, vodi, zemlji, peklu in nebesah« (1603) o vampirjih na Saksonskem. Njegov rojak R a n f t je izdal 1734 v Lipskem obsežno in za proučevanje vampirstva važno delo z neobičajnim naslovom »Razprava o žvečenju in cmokanju mrličev v grobovih«. Drugi pisatelji, ki so se pečali s temi problemi, so bili; pravnik Kari Ferdinand Scherz (»Magia posthuma«, 1706), Harsdorfer (»Theatrum magicum«), Kormann (»De miraculis mortuorum«), Woller (v kroniki mesta Freiburga), Martin Zeiler, Stockmann itd. Od Poljakov omenim le jezuita Gabriela R z a z c i n s k i j a, ki se bavi z vampirstvom na Poljskem v svoji knjigi »Historia naturalis curiosa regni Poloniae« (1721). Najznamenitejši francoski znanstvenik te stroke je učeni bogoslovec in zgodovinar opat Avguštin C a l m e t (t 1757), ki se peča s temi problemi v svojem delu »O prikaznih duhov in vampirjev« (1745, 1751). Četudi je uverjen, da so vampirji istinita bitja, prizna, da so večkrat plod bolne domišljije. Delo je važno, ker omenja pisatelj mnogo vampirskih procesov.

Slednjič ne smemo prezreti našega J. V. V a l v a z o r j a (t 1693), ki opisuje v »Slavi vojvodine Kranjske« (1689; IV. knj. str. 335; XI. knj. str. 316—319) po Hajeku in Zeilerju razne vampirske procese in ki je za nas posebno važen, ker se bavi tudi z vampirstvom na Slovenskem.

Vse te pisatelje nadkriljuje zdaleka genialni nemški naravoslovec, zdravnik in pustolovec Theophrastus Paracelsus v. Hohenheim (1493—1541). Ta je ustvaril novo teorijo, ki se je ohranila še do danes v spiritizmu. Kot odličnemu naravoslovcu se mu je zdela nesmiselna predstava, da more mrlič — bodisi sam, bodisi s pomočjo hudiča ali čarovnikov — zapustiti grob. Vedel pa je tudi, da je duša brezsnov-

Billinghamurst: Na morskem dnu

no bitje in da se zato ne more pojaviti v vidni obliki. Ker pa je bil uverjen, da duhovi in vampirji v resnici obstoje, je učil, da povzročata te prikazni neki tretji del človeka, tli tvori zvezo med mesom in duhom, namreč astralno telo. To telo ni sicer neumrljivo kakor duša, živi pa mnogo dalje kot meso, ker obstoji iz finejših elementov, t. j. iz vode in ognja. Astralno telo je v splošnem — posebno v življenju — nevidno, ker atomi niso zgoščeni. Če pa se ti delci (po smrti) združijo (materializirajo), postanejo vidni in tvorijo tako — kakršna je pač združitev — podobo pokojnika, živali i. dr. Astralno telo hrepeni po združitvi z mesom in se prikazuje zato tam, kjer je pokojnik živel, torej pri sorodnikih in znancih, katerim izsesavi kri.¹³ (Dalje)

¹³ Vpliv tega nauka se pozna celo v bogoslovju. Tako učil n. pr. franciškan Sinistrari (t 1701), da imajo angeli in hudiči zračna, vodena oziroma ognjena telesa. Ta nauk je kat. cerkev obsodila.

Velika noč na gori Garicim

So kraji 'na zemlji, ob katerih je čas obstal. Pokolenja prihajajo in odhajajo, svetovna

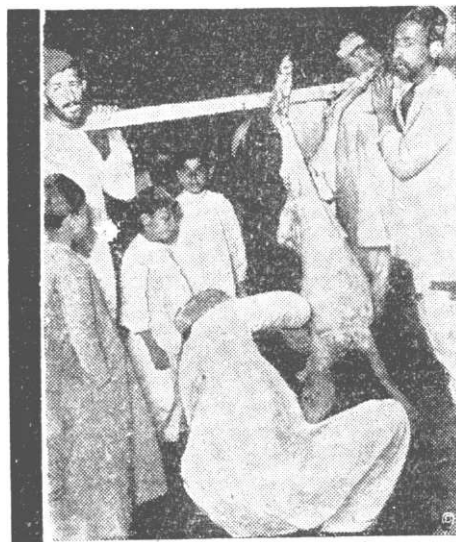
_____kraljestva se ustanovljajo in razpadajo — toda v življenju ljudi v teh krajih se nič ne spremeni.

Med te kraje spada tudi gora Garicim v Palestini. V njeni okolici prebiva ljudstvo Samaritancev. Njih šege in navade so iste že poltretji tisoč let — kolikor je ljudstvo staro. To ljudstvo je nastalo po razpadu izraelske države iz križanja v Samariji ostalih Izraelcev in paganskih kolonistov iz asirske države. Spomnimo se tiste zgodbe o gradnji templja, ko so iz ujetništva vrnivši se Židje zabranili Samaritancem sodelovanja pri zopetni postavitvi templja, češ, da so nečisti. Obe ljudstvi sta se ločili v nepremagljivem sovraštvu, ki je bilo tako veliko, da ga je Kristus uporabil za svojo priliko o usmiljenju. Samo enkrat sta obe pozabili na globoki medsebojni črt, ko sta se dvignili skupno proti Rimljanom. A upor se je ponesrečil in več nego 11.000 Samaritancev je padlo ob gori Garicim. Danes živi od nekoč velikega ljudstva komaj nekoliko tucatov družin.

A te verujejo kakor prej v dobre in zle duhove, v vstajenje in poslednjo sodbo in njih sveto pismo je še vedno pentatevh, petorica Mojzesovih knjig, napisanih na pergament v stari kva-

VELIKONOČNA MOLITEV

Pripravljanje velikonočnega jagnjeta

dratni pisavi, z mnogimi paganskimi vrinki in spremembami. Vse zapovedi Mojzesovih knjig izpolnjujejo z največjo točnostjo, tako praznovanje sobote, obrezovanje in ne na zadnje tudi praznik Pase.

Ko napoči Velika noč, se zberejo možje iz ljudstva v belih oblačilih na sveti gori Garicimu. Tu leži med razvalinami zidov žrtvenik, s kamni napolnjena jama. Vrhovni duhovnik se postavi z iztegnjenimi rokami kot prvi na sveto pečino, za njim ostali možje. Potem padejo vsi na tla in poljubljajo zemljo, ki so jo pognojile solze in kri očetov. Starešine odkorakajo do molitvenega prostora, stopijo bos na svoje modro rdeče preproge in govore z enoličnim, nosljajočim glasom daritvene molitve.

Medtem so v jami in pod kotli zakurili ogromne ognje. K altarju privedejo šest ovc brez vsake napake, ki so se

rodile v zadnji jeseni, veliki duhoven prebere odstavek XII. iz druge Mojzeseve knjige o Pasi. To je večno isti odstavek kakor pred poltretjim tisočletjem:

»Vzemite pa jagnje, M je brez napa-ke, samca in leto starega, vzemite ga od jagnjet in koz.

Čuvajte ga do štirinajstega dne v me-secu. Vsaka skupina v vsem Izraelu naj ga zakolje proti večeru.

In vzemite njegove krvi in pomažite z njo oba podboja vrat in najvišji prag ob hišah, v katerih ga jedo.

In meso njegovo jejte v isti noči, pe-čeno ob ognju, in nekvašen kruh in jej-te ga z grenkimi zelmi.

In ne jejte ga sirovo, niti v vodi ku-hano, temveč ob ognju pečeno, glavo z bedri in drobovjem.

In nič naj ne ostane do jutra, kjer pa kaj ostane, sežgite v ognju.«

Besede še niso izzvenele, ko se ob ra-dostnem vpitju navzočih zabliskajo v plapolajoči luči dolgi noži, možje si za-vihajo rokave in prerežejo žrtvenim ži-valim z vso naglico goltanec z beseda-mi: »Lit ilah ila ad!« (Ni boga razen enega.) Možje in žene planejo k živa-lim, pomakajo prste v toplo kri in po-tegnejo črto preko obraza svojih otrok od koncu nosu do podbradka, dočim zveni v večer čim dalje glasneje vzklik: »Lit ilah ila ad!«

Na jagnjeta zlijejo vrele vode, potem jih denejo iz kože in jim odvzamejo drob, izplaknejo jih in osolijo. Medtem

ženske gledajo praznovanje moških, ki se ga ne smejo udeležiti

so kamni v jami zažareli in zaklana jag-njeta položijo vanjo. Nanje nasujejo neprodušno plast iz vej in zemlje.

Okrog polnoči je pečenka pripravlje-na. V skupinah sedijo praznovanci in tr-gajo z rokami kose mesa, ki ga jedo z nekvašenim kruhom in grenko ločiko. Ostanke pomečejo v ogenj, kakor je za-povedal Mojzes.

Daritev je končana. Naslednje leto pa je spet vse tako.

Pečenje velikonočnega kruha

Moški in ženske

Uganka številčnega razmerja med spoloma

Ako dobro zmešamo 5 kg zelenega in 5 kg rumenega graha ter ga potem zajemamo s posodo, ki drži 200 grahov, tri deset, štiridesetkrat in vsakokrat obe vrsti graha preštejemo, se sicer pričamo, da je število zelenih in rumenih grahov v posameznih slučajih lahko precej različno; toda po mnogih poskusih vidimo, da se te razlike izenačijo in da dobimo povprečno število 100 zelenih in 100 rumenih grahov.

Taka bi morala biti tudi razdelitev dečkov in deklic, če bi tudi tukaj veljal zakon slučaja. Toda že skoraj pred 300 leti je ugotovil angleški trgovec Graunt in 70 let za njim, neodvisno od njega, Nemec Siiftmilch, da se rodi 106 dečkov pri 100 deklicah, kar znanost zaradi točnosti danes izraža z razmerjem 1060 : 1000. To razmerje je prav senetljivo stalno. V Nemčiji so n. pr. ugotovili, da se je od 1873 do 1912 rodilo vsako leto pri 1000 deklicah 1050 do 1060 dečkov; večjih razlik niso našli.

Mnogo učenjakov in strokovnjakov, pa tudi drugih ljudi, si je že belilo glavo s tem, odkod to razmerje in zakaj. Na milijone rojstev so prešteli po rojstnih knjigah vseh zemlja, v mestih in po deželi. Pa se niso zadovoljili le s štetjem, ampak so števila uredili po vseh mogočih vidikih, da bi našli kaka stalna pravila. Uredili so jih po letih, petletjih, desetletjih, da bi videli, ali se ne spreminjajo, ali se morda ne vrstijo v določenem ritmu; uredili so jih nadalje po mestih in vaseh, a v mestih zopet po industrijah; roditelje so šteli po njihovi absolutni starosti, pa tudi po razmerju njihove starosti, po poklicu očetov, po veri, po dohodkih, po številu otrok. Upoštevali so tudi letne čase, vremenske karte, vojno in mir; da, tudi žitnih cen niso pustili v nemar, niti borznih tečajev in luninih sprememb. Končno je poskušal neki raziskovalec za časa vojne razjasniti skrivnost s tem, da je proučeval čas dopustov in določal — po navedbi — dan koncepcije. Raziskovalci so domnevali, da se dajo dognati različne nepravilnosti, da je n. pr. število dečkov večje v agrarnih državah, na deželi, v družinah z mnogimi otroki, pri

mladih materah, ob starih vojnah itd. V resnici je pa treba te podatke sprejeti zelo previdno, če tudi so urejeni v strnjenih vrstah kot prava številčna vojska, strašna po svojih njusti kakor logaritmične tablice, pod vodstvom svojih zmagovitih generalov, mogočnih statistikov. In čeprav je stalo raziskovanje ogromno časa in dela, nešteto števil in statistik, mora mo vendar priznati, da si nismo še našli prav nič bolj na jasnem, kje je vzrok tega razmerja med spoloma kakšen pomen ima.

Toda morda smo vendar v zadnjih letih našli pravo pot. Do sedaj smo kakor hipnotizirani omejevali vsa razmotrivanja na trenutek človekovega rojstva, zdaj smo jih pa razširili in proučujemo celotno življenje človeka, saj je njegovo rojstvo le ena vmesna postaja na poti njegovega življenja, ko izstopi iz toplega materinega telesa v mrzli vnanji svet. Dan rojstva je važen le zaradi tega, ker je tega dne človek postal samostojen državljan, pravna oseba; pri razmotrivanju našega vprašanja ni pa prav nič važen.

Ves problem dobi popolnoma drugo vsebino, če ga zasledujemo do tja, kjer se res določuje spol. Spol se pa določi v onem trenutku, ko se očetova semenska nitka združi z materino jajčno stanico. Takih semenskih nitk sta dve vrsti, ena določa moški, druga ženski spol. Prva se razlikuje od druge po tem, da ima manj jedrovega barvila in da vsebuje mesto 12 le 11 jedrovih palčic. Prva je torej lažja, gibljivejša kakor druga. Ker so torej deške semenske nitke lažje in imajo za dolgo tekmovalno pot do materinega jajčeca veliko prednost, se zaplodi več dečkov kakor deklic, mnogo več, kakor znaša presežek pri rojstvu. Toda moški zaradi rodek je ženskemu telesu matere po spolu tuj, da, celo sovražna, ne ugnezdi se tako zadovoljno in ne najde v materinem telesu tako ugodnih življenjskih pogojev kakor ženski. Tako od mre v materinem telesu nerazmerno več moških zarodkov kakor ženskih, bržkone mnogo več, kakor sploh več. Celo pri številu prešteti splavov je razmerje med dečki in deklicami še približno 1560 : 1000! Zarodi se, da na

vedemo sicer povsem zaokroženo, ne obvezno število, približno dvakrat toliko dečkov kakor deklic. Ker pa možka plazma v materinem telesu ne najde ugodnih tal, pade v prvih tednih presežek na dečkih zelo naglo, pozneje nekoliko počasneje. Dečki imajo v splošnem i med nosečnostjo i po njej manj življenjske moči kakor deklice, ker so pogoji njihovega življenja v materinem telesu mnogo neugodnejši; manj prenesejo, laglje odmro in so tudi pri rojstvu manj odporni. Razmerje med spoloma, ki ga na dan zaploditve lahko izrazimo s številkami 1750 : 1000, pade do rojstva na 1060 : 1000.

Tudi po rojstvu umre več dečkov kot deklic, tako da se na koncu prvega leta presežek zmanjša na 1030, po desetih letih na 1010. In sedaj so dečki slabiči že izločeni, pa bi mogli misliti, da bo ostalo razmerje neizpremenjeno. Toda sedaj stopijo na mesto bioloških kulturni vplivi. Moškim prete v vseh starostnih dobah več nevarnosti kakor ženskam, torej pada tevilno moških vedno bolj. Med 16. in 18. letom starosti doseže število žensk in odslej se začnjenja jeziček na tchtnici pomikati po nasprotni strani nizdol. Iz številčnega presežka moških v prvi polovici življenjske dobe se razvije presežek ženskega spola v drugi polovici. Več je dečkov kot deklic, toda manj mož kot žena. Vzrokov je mnogo. Med tem ko se deklice igrajo doma z lutkami, se dečki ne strašijo pretankega ledu, plavajo daleč ven, se igrajo z očetovo puško, brcajo sredi ceste žogo, se obesajo na dirjajoče vozove itd. Pozneje divjajo z motornimi kolesi, izgublajo življenje kot mornarji, rudarji, letalci, šoferji, vojaki, železničarji, krovci, elektrotehniki itd.; postanejo žrtve pretepev ali dvobojev, se ustrele zaradi gospodarskih polomov, kadijo, pijejo, s' krajšajo spanje, morajo zaradi ljušega kruha pri vsakem vremenu ven iz hiše, četudi imajo nahod ali jih muči šoa ska, morajo bojevati boj za življenje povsem drugače, z mnogo večjo nevarnostjo kot ženske. Toda ne krajšajo moškemu življenja le omenjene velike nezgode, ampak še mnogo bolj maniše, nelezno neznatne. Žene dos življajo 6., 7. in 8. desetletje svoje starosti, ker vobče živijo mnogo krajše življenjske dobe kot moški.

Forain: Skica

Proti koncu življenja je razmerje med spoloma postavljeno na glavo; iz 1750 : 1000 je nastalo 650 : 1000. V otroških bolnicah je več dečkov kot deklic, v hiralnicah več žensk kot moških!

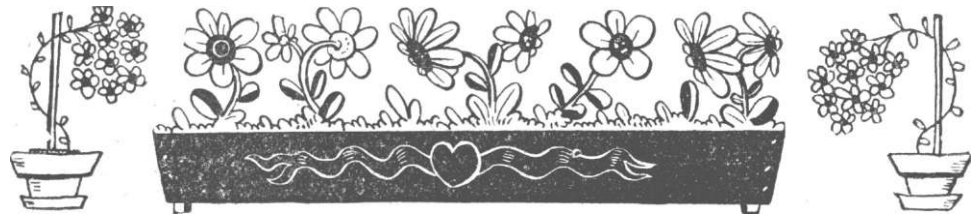
Razmerje med spoli ni nič usodnega. Ni ga ustvarila previdnost, kakor je mislil Siimilch, vrstnik Friderika Veslikega, da bi se po vojnah razredčeni bataljoni zopet izpopolnili, ali da bi našli, kakor pravi, vdovci z mnogimi otroki po smrti svojih žena še dovolj kohort starih devic, ki so vesele, da dobijo moža, četudi je star 55 let ter ima 7 otrok. Razmerje med spoli je biološko utemeljeno, samo ne vemo, kako; gotovo je izraz kake življenjske potrebe naših prednikov, pa je več ne poznamo; saj so tudi v živalstvu razmerje med spoli vobče uredili življenjski pogoji. Zaradi tega to razmerje tudi ni nič okorelega, ampak se lahko izspreminja in se bo izpreminjalo; saj obstoje danes očitne razlike v razmerju spolov pri posameznih skupinah prebivalstva in se opažajo tudi spremembe. Razlike, ki so ugotovljene ne med mestom in deželo, med prs možnimi in revnimi sloji, med starimi in mladimi roditelji si je gotovo treba razlagati z različno nego otrok. V Franciji je zaradi nazadovanja poročdov presežek na dečkih v 19. stoletju

največje v vsej Evropi; oni ne poznajo odpravljanja telesnega plodu, zaradi tega je pri njih število porodov zelo visoko; dojenčkov umre zelo majhen odstotek. Razmerje med dečki in deklicami je 1100 : 1000.

Večje število dečkov po vojnah se da razložiti neprisljeno: vojne ploje nje nasilno prekinajo; po vojnah se pojavlja večja volja za potomstvo; posledica tega je tudi, da je naraščaj deležen večjega negovanja. Čim manj zarodkov bo človeštvo umorilo, čim bolj ljubeznivo bo ravnalo z nosečimi ženami, z nerojenim in potem z rojenim otrokom, tem večje bo število dečkov. Če bo bodočnost bolj bdela nad otroki pri igranju, nad življenjem

moških pri izvrševanju njihovega poklica, tem dalje časa se bo ohranil presežek novorojenih dečkov, tem pozneje se bo pojavilo prav gotovo obžalovanja vredno stanje, da morajo med narodi, kjer je v navadi enoženstvo, ženske že iz številčnih vzrokov ostati neporočene. In če je danes število dečkov in deklic enako v starosti 16—20 let, se bo ta doba pomaknila sčasoma v vedno večjo starost. In nekoga dne bo mogoče doseženo za kulturne narode idealno stanje, ko bo v vseh starostnih dobah več mož, ki skrbe za svoje žene, kakor pa žena, ki so navezane na preskrbo po možeh.

Rč

Goethe in Francija

H. Loiseau je znan po dveh knjigah o najuglednejšem Nemcu: *Evolution morale de Goethe in Goethe et la France* (1930). V drugi razpravlja o francoskih vplivih na Goetheja. Ta je na primer takrat prečital Morotadgnev *Journal de Voyage*. O tem piše v uvodu k Sachsejevi knjigi *Der deutsche Gil Blas*, kjer hvali njegovo iskrenost, dar opazovanja, pravičnost in vedrino. Pogodu mu je zlasti to, da je rad iskal neprisljenih stikov s protestantskimi duhovniki kakor s katoliškimi, to pa celo 8 let po šentjernejski noči. Že 1. 1783. je bil prevel dve kambalski pesmi iz njegovih *Esejev*, ki jih je 30 let pozneje zopet prijel v roke. Med pisci 16. stoletja omenja podrobno Du Bartasa. V pismu na Herderja 1772 imenuje La Fontaine-a. Ampère poroča nekje, da je »klečal pred La Fontaine-om in Moliere-om«. O poslednjem imamo dokaj dokazov, vzemimo samo tegale: »Proučujte Molière-a, proučujte Shakespeare-a, predvsem pa Grke in zopet Grke« (Eckermannu. 11. IV. 1827). V Chateaubriandu je Goethe videl zgolj Bernardinovega učenca in je podcenjeval njegovega René-ja. Imenoval ga je »pesnika snovi«.

O Lamartine-ovi knjigi *Sur la Politique rationelle* izl. 1831. si je zaznamoval 9. I. 1832 v svoj Dnevnik: »Silno mehak in voljan kakor vlažna sapa v jesenskem listju«. Po tej sodbi bi

človek mislil, da je Lamartine-a poznal kaj več ko po Meditacijah in Pismi o posvetilu. Glede Balzacove *Peau de chagrin* pravi na istem mestu, da je polna napak in prenapetosti, a da razodeva vendar nadpovprečen talent. Pohvalno se je izrazil o Lamennaisu, papistu, ki »ne diši ne po kutarju ne po popu«. Toda mrvica tega navdušenja gre bržkone Frayssinouse na rovaš, saj je v nekem pismu oba abeja strnil v eno osebo: *Fraision de Lamennais!*

Ako mi dobil Quinetovega¹ obiska, je pa vsaj ponovno čital njegovo razpravo: *De l'Allemagne et de la Révolution*, »tehtno, polno duhovitih zamislov.« Lahko bi našli še obilo literarnih zgledov, pa naj ti zadoščajo.

Zaustavljal se ne bom pri poglavjih o francoski znanosti ter umetnostih. Poударim naj samo, kako ie častil Cl. Lorraina, pa tudi Poussina. Dokaz pismo slikarja Prellerja po Goethejevi smrti: »Rad bi bil pokleknil predenj, ko sem videl, s kakšnim ognjem je govoril o Poussinovih delih, ki sva jih vkup gledala.« Ob koncu naj pripomnim, da je Goethe slično kot naš V. Vodnik jako občudoval Napoleona. D.

¹ Quinet, profesor tujih književnosti, je bil nekaj časa izgnan iz Francije. Naj ohranim spominu toie besedno igračo z njegovim imenom: Quinet qui n'est Kean et qui n'est Ney m'enniquine (me dolgočasi).

Odkritje bacila jetike pred 50 leti

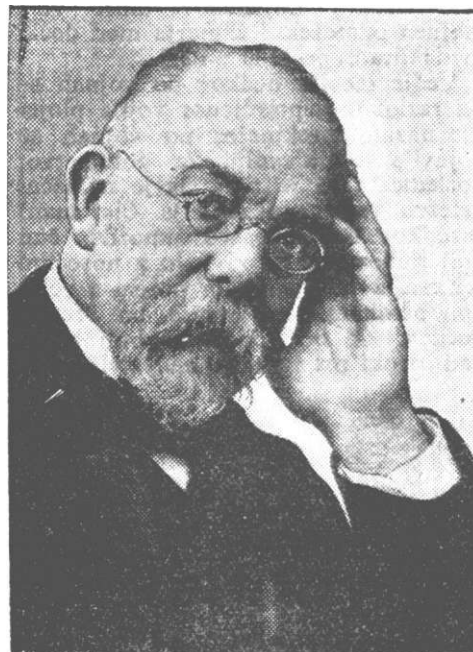
Ored 50 leti, 24. marca 1882, Je imel dr. Robert Koch v berlinskem fiziološkem društvu . . . predavanje s skromnim naslovom »O tuberkulozi«, v katerem je prvič razodel javnosti svoje velepomembno odkritje bacila jetike.

50 let je preteklo od takrat in jetiko štejemo še vedno med najhujše in najtrdovratnejše morilke človeštva, čeprav se je umrljivost za to boleznijo z modernimi očuvalnimi in zdravilnimi metodami že precej zmanjšala. Veliko vprašanje pa je, če se bo medicini kdaj posrečilo jetiko popolnoma zatreti. Po Kochovi zaslugi sicer poznamo povzročitelja jetike in je boj proti njej zdaj lažji kakor so ga imeli njegovi predniki, ki so se borili v temi, toda prerokovanja o popolni osvoboditvi človeštva od jetike so vzlic temu zelo dvomljiva. Ampak že to, kar se je doslej doseglo v boju proti jetiki in kar se bo z razpoložljivimi sredstvi nedvomno še doseglo, pomeni lepo zmago, ki jo blagodejno občuti vse človeštvo.

Za nekatere zdravnike, ki so se že pred Kochom izčrpneje bavili s tuberkulozo, Kochovo odkritje prav za prav ni bilo iznenadenje. že nekaj desetletij poprej je Francoz Villemin dokazal, da se tako človeška kakor tudi živalska jetika lahko da prenašati z umetnim cepljenjem, kar je seveda sprožilo domnevo, da mora biti povzročitelj neka bakterija, ki pa je navzlic vsemu prizadevanju ni bilo moči dokazati. Prav zaradi tega so mnogi zdravniki tudi še takrat zanikavali možnost, da bi bila tuberkuloza prenosna.

Koch pa se od nasprotnega tabora ni dal premotiti in si je zastavil za življenjsko nalogo, najti povzročitelja te bolezni. Svoje iskanje, ki je odličen primer potrpežljivosti pravega znanstvenika, je orisal v skromnih besedah na svojem predavanju »O tuberkulozi« in iz njegovih izvajanj, ki so bila pozneje ponatisnjena v berlinski *Klinische Wochenschrift*, posnemamo približno to-le:

Prepričan, da je tuberkuloza parazitarnarave, je pričel Koch slediti in loviti mikrobe v bolnih organizmih. Iz tuberkulov, iz tistih malih, že dolgo znanih rumenih ali sivih skupkov, ki so dali boleznimi ime in ki leže raztreseni po bolnih organih, je rezal tenke rezinice in jih raziskoval na steklenih ploščicah

Dr. ROBERT KOCH

pod mikroskopom. Raziskoval je dalje vsebino v bolnih pljučih izjedenihi kavernah, razmehčanihi bezgovnih žlez in izpljunke jetičnikov — toda vse zaman. Med brezbarvno gomazjo krvi, organskih stanic in med razvalinami razdejanega tkiva ni mogel opaziti nobenega bacila.

Poskuse je nadaljeval s pomočjo barvnih raztopin, da bi se bolje videli obrisi medlih mikroskopičnih slik. Ko je preskusil že različne barvne kombinacije, se mu je naenkrat razgrnila pod mikroskopom mnogo obetajoča slika: Na rjavem ozadju razdejanega tkiva je zapazil drobcene paličice temnomodre barve.

Če so to bacili tuberkuloze, je sklepal Koch, potem se morajo najti v vseh tuberkuloznih gnezdiščih in samo tamkaj. Da se prepriča o tem, je preiskal pod mikroskopom številne barvane izrezke pljuč, vranic, jeter, čreves ter možganov jetičnih ljudi in živali in res je povsod opazil tiste vitke, modre paličice. To mu pa še ni zadostovalo. Hotel se je še prepričati, če v čisti kulturi vzrejeni bacili, prenešeni v zdrav organizem, res povzročijo tuberkulozo, zakaj le to je merodajen dokaz, da je

jet&a parazitarna bolezen, M jo za tro- si jo bacili

Koch je že pred leti izdelal postopek za izoliranje baciloV vraničnega prisada na umetnem redišču in s tem si je pomagal zdaj tudi pri domnevnem bacilu jetike. Krvni serum goveda, ki se izloči pri strjenju krvi, je vлил v reagenčno cevko in jo dobro zamašil z vato. Bakterije, ki bi utegnile priti iz zraka v cevko med pripravljanjem, je odstranil z večkratnim segrevanjem posodice, potem pa je serum v cevki segrel do tlej, da se je strdil. Umetno redišče za bakterije je bilo pripravljeno. Z razžarjenimi škarjami in pincetami je izrezal iz pljuč neke, na tuberkulozi poginule živali enega tistih skupkov, v katerih je našel bacile. Prijel ga je z razžarjeno platinasto iglo in ga položil na umetno redišče. Reagenčno cevko je postavil v umetno valilnico telesne temperature in jo hodil vsak dan ogledovat. Dolgo ni opazil nikake spremembe. Končno pa je deseti dan opazil pod povečevalnim steklom na mksi tuberkulov čisto majhne, luskinaste vzbokline. Brž je izvlekel eno izmed luskinic s platinasto iglo, jo razmazal po stekleni ploščici, prepariral z barvno raztopino in položil pod mikroskop. V zornem polju je zagledal milijone vitkih paličic.

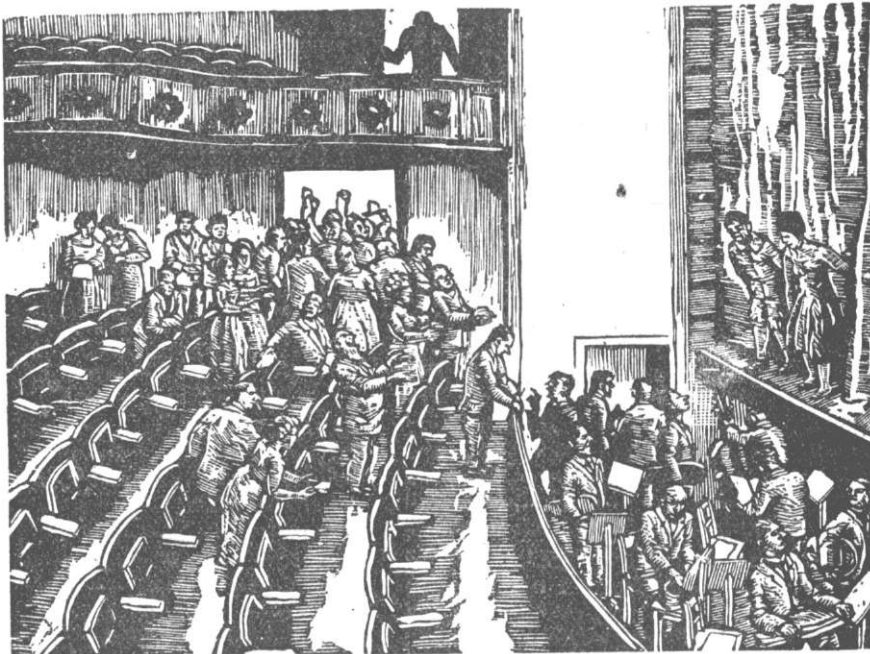
Bacili so se torej pomnožili ta<fi Izven telesa, vzreja se je posrečila.

Nerešeno je ostalo le še vprašanje, če bodo izolirani bacili, preneseni v živ organizem, tudi povzročili bolezenski proces tuberkuloze?

Za preskušnjo je cepil z dobljeno kulturo štiri morske prašičke na trebuhu. V štirinajstih dneh so otekle dimeljske žleze, cepilne zareze so se spremenile v otekline in živalice so začele mršaveti. Dva in trideseti dan je eden izmed cepljenih prašičkov poginil in pri sekciji so ugotovili visok stadij tuberkuloze na vranici, na jetih in pljučah. Poskusni dokaz, da povzročajo tuberkulozo neki bacilU, se je tedaj popolnoma posrečil.

Že na prvem predavanju v fiziološkem društvu, ko je Koch opisal odkritje bacila jetike, je podal tudi nekatere važne smernice za zatiranje te bolezni. Za pglavitni vir prenašanja m razširjanja je označil izmečke jetičnih bolnikov. In od tistega časa tudi izvirajo v vseh javnih lokalih in napravah napisi, da je pljuvanje prepovedano.

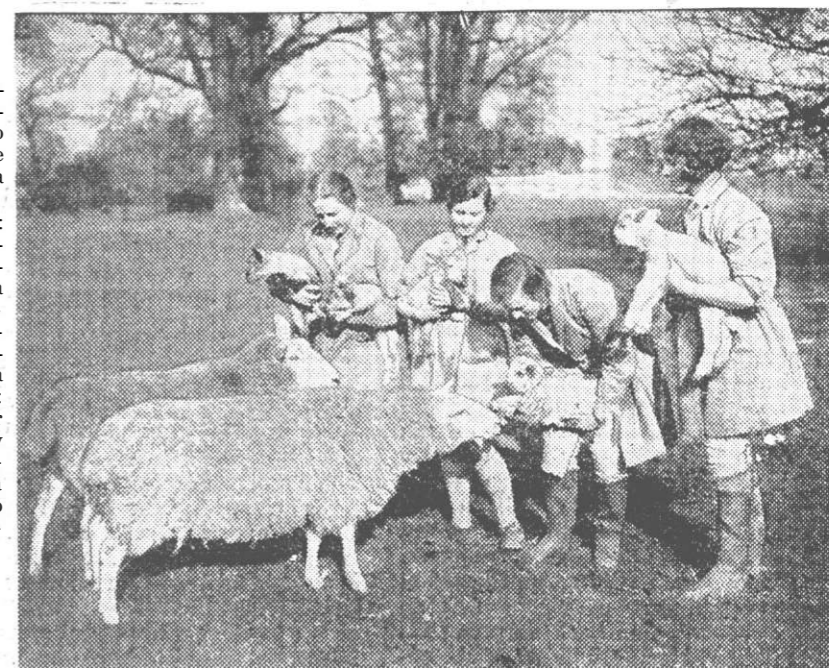
Koch pa se ni zadovoljil samo z odkritjem bacila tuberkuloze, marveč je tudi poslej vse življenje sodeloval pri zatiranju jetike. S tem delom si je stekel neprecenljive zasluge, ki mu jih v polni meri priznava ves kulturni svet.

R. RIEGE: Konec predstave (lesorez)

Levo zgoraj: Predsednik Hoover zapušča s svojo ženo mavzolej, kjer je položil venec na Washingtonov grob. — Spodaj: Ministrski predsednik Tardieu govori o ukrepih za povzdigo francoskega gospodarstva. — Desno zgoraj: Velikonočna idila. — Spodaj: Prizor pred Arbor Hill jetnišnico v Dublinu v trenutku, ko so se odprla vrata v svobodo političnim jetnikom.

Jos. Kessel

Velikonočni zvonovi

neg se je topil v stepi, številni potoki so odnašali zimo. Njih mladostni šumot je zvenel nalik zboru veselih glasov. Vroči sončni žarki so padali, lilasti in rožnati oblaki so se lovili po jasnem nebu. Tu pa tam je ležala gola zemlja. Z njenih plasti se je dvigal omamljiv vzduh in veter je prinašal ono nežno opojnost, ki so je polni prvi aprilski dnevi v Rusiji.

Daleč doli je pela mogočna Volga svojo pomladno pesem, v zvokih razpolajočih se lednih plasti in v prostost hitečih valov. Malo je bilo kmetov v tem času v vasi. Vsi, kolikor jih je bilo vsaj napol močnih, so se poleti razkropili, da utečejo gladu. Od takrat ni nihče več slišal o njih. Pripovedovali so, da so popadali na žgočih cestah. Drugi so umrli pozimi v svojih izbah, kjer so uživali strešno slamo. Spet druge so našli na pokopališču. Njih zmrznjena trupla so ležala poleg sveže razritih grobov. O teh so govorili s sramom in z gnusom.

Po lanski jeseni je bilo prvič, da so se zbrali prebivalci Savskoja na vaškem trgu pred cerkvijo. Šele zdaj, v rezki sončni luči, so se zavedli svoje usode.

Bogati Mitrič, debel in močen od zaloga ječmena do decembra, je slonel na cerkvenih vratih s plitvim trebuhom in visečimi lici. Iztegoval je roko kakor berač. Najstarši vaščan, sivi Efrem, se je tresel

v toplem in brezvetrnem zraku. Nos mu je visel do sive brade in njegove oči so bile mrtve. Vsi, ki so stali tu okoli, so

bili razčepani, z votlimi lici in ustnicami, razjedenimi od skorbuta. Otroci so se majali z debelimi glavami na vitkih vratovih. Kolena so jim molila iz suhih, omrtvičenih nog.

Otroci so bili tihi. Kakor da so jim okamenole solze v velikih očeh, tako so odsevali njih trdi pogledi. Sem pa tja je kateri iztegnil drobne, posušene ročice proti soncu.

V zraku pa je bil osvežujoč dih, ki je tudi v najslabotnejšem srcu vzbujal upanje. Pričakovanje čudeža jih je objelo, ko je spregovoril stari Efrem.

»Prišli smo,« je govoril, »da se posvetujemo___Najti moramo kruha ... sicer umremo vsi___Iščite, bratje ... Jaz sam ne morem svetovati ... Star sem in mnogo gorja sem videl in vendar ne vem, kaj naj začnemo.«

Med tožečimi besedami starca so povedli kmetje nejevoljno glave. Neka ženska je zavpila: »Torej moram zadaviti svoja otroka, starosta, kakor je storila Vasilija s svojimi, da ne' vidi, kako ji umirajo od gladu?«

Efrem je stresel z glavo. Sončni žarek je šinil nalik tenki zlati kači nad njegovo dolgo brado.

Pop, ki se je bil pridružil možem, po svojem raztrganem črnem oblačilu sličen velikemu, nesrečo prerokujočemu ptiču, je rekel preteče: »Zapustili ste cerkev, zatajili ste Boga! Zdaj imate svojo kazen!«

Kmetje niso odgovorili. Spomnili so se motnih dni, ko so bili prišli nepoznani ljudje in obljubljali zemljo. Takrat so se ogibali cerkve. Glas iz množice se je oglašil: »Molči, pop, in ne vmešavaj se v naše stvari! Tudi če nas je kaznoval Bog, nam je gotovo že odpustil, ko je videl naše muke.«

V vrstah prebivalcev je zašepetalo: »To je Ivan, zvonar...«

Odstopili so, naplavili prostor Ivanu — in vsi so se obrnili k njemu. V njegovem prepadenem, z razmršenimi rdečimi lasmi obdanem obrazu je gorelo dvoje močnih temnih oči. »To vam povem, bratje: tu ne najdemo več ničesar. Zemlja je mrtva! Iskati moramo pomoči!«

Starosta je tiho pripomnil: »Sam veš dobro, da vlada glad na daleč in široko v vsej okolici.«

Zvonar pa je trdovratno vztrajal na svoji misli: »Iskati je treba pomoči. Po-

moč mora priti. Ni mogoče, da bi kristjani umirali tako.«

Taka vera je bila v medlem, suhem telesu, v hripavem glasu, v mrzličnem po-

gledu, da so vsi kmetje vpili: »Poslati moramo Ivana...! Zberimo mu za pot vse, kar imamo. Če vsak da eno drobtinico, bo že dobil kruha!«

Zvonar ni mislil na Volgo. Reka je narasla in na daleč preplavila zemljo. Ogromen in nepremagljiv tok je pel svojo pomladno pesem v stepi, nad cestami, njivami in griči. Vas je ležala odre-

zana od sveta v vodni puščavi. Dolgo je blodil Ivan v vseh smereh, pa nikjer ni našel prehoda. In neko noč, ko so svetile zvezde visoko na nebu, se je vrnil v vas.

Bila je noč pred velikonočno nedeljo. Kmetje so čepeli na pragovih svojih koč, se ozirali proti nebu in topo mislili na nekdanje praznike. Po Ivanovem odhodu so pokopali dva moža in pet otrok. Zdajci so jim zatrepetali vsi udje. Bronast zvok se je odtrgal od temnega zvonika in divje bučal skozi toplo nočno tišino.

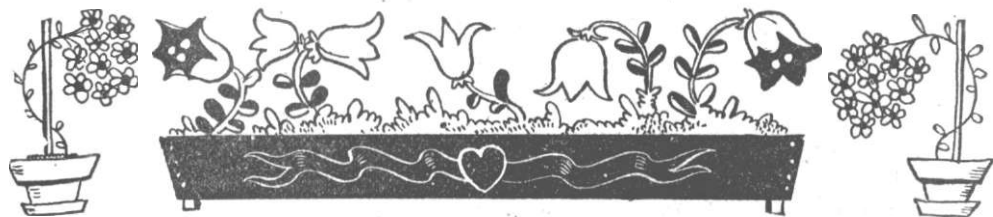
»Velikonočni zvonovi!« je zaklical nekdo. Toda zvonarja vendar ni! Čist zvok se je tresel v zraku. In potem je brnel neredno, nesmiselno. Zvonjenje je pokrilo vas s hreščecim glasom. To ni klic k velikonočni pobožnosti — to je plat zvona!

Nekaj trenutkov so stali kmetje kakor ohromeli od groze. Potem pa so hiteli vsi, zdravi in bolni, proti cerkvi.

Vrata cerkve so bila odprta. Splezali so v zvonik in se pričeli križati.

V medlem luninem svitu so videli Ivana, razcapanega, s srepim pogledom v daljavo, visččega s krvavimi rokami na vrveh. Njegove noge so plesale besen ples in pri vsakem udarcu je kričal: »Na pomoč, na pomoč...!«

Ilustriral Fra-Skodlair

Goethe in duhan

Prvim kadilcem so na Turškem potiskali za kazen pipe skozi nos, na Ruskem so jim še 1634 nosove rezali. Bogoslovci in moralisti so v 17. stoletju srdito rohneli zoper »pekle ki dim«, neki papež je tobakarjem zapretil z izobčenjem. Goetheju ne bi bilo treba prepovedati Nikotovega zelišča. To je iz 67. epigrama, po katerem je v »Rimskem katoliku« mahnil pokojni A'-ton Mahnič, a to ne z naravoslovskega stališča. V tej puščici so našteje zopernc či:

Marsikaj morem prenesti, težke stvari po večini
z dušo pokojno strpim, kakor veleva mi-Bog.
A nekatere so kakor strup in ko kača mi mrzke,
štini: tebačni dim, česen, stopnice in t

Diamantna žaga

Preden se sirovi diamanti izbrušijo, je treba odstraniti iz njih vse nečiste primese. Tu se naredi po navadi s kladivom in dletom, pri čemer se diamanti vedno koljejo v nekih strogo določenih ravninah. Vseeno se pa lahko pripeti, da se kamen razkolje nepravilno, tako da postane premajhen, kar pomeni veliko izgubo vrednosti. Zaradi tega se v takih kočljivih primerih rajši poslužujejo diamantne žage. Rezilo te žage je komaj desetmko milimetra tenka bronasta ploščica, ki ji daje potrebno togost šele sredobežna sila pri 4000 obračajih na minuto. Rezilo ni nazobčano, ampak je rob obložen s finim diamantnim prahom. S takimi žagami se dajo rezati sirovi diamanti pri najmanjši izgubi

Spomini na Brianda

naslednjem prinašamo nekaj spominov in dogodbic iz življenja velikega francoskega državnika, ki jih je objavil Marcel

Rouff.

Briand se je polastil najvzvišenejšega ideala moderne dobe: ideala miru in

Sedela sva skupaj z Jaurèsom, ko je vstopil nekoliko indolentno in mahedravo, kakor je bila vedno njegova navada. Njegova hoja, kretanje, vobče vsa njegova pojava je bila svojevrstna mešanica distingviranosti in kmetavzarstva. Človek bi dejal aristokrat in delavec v ne-

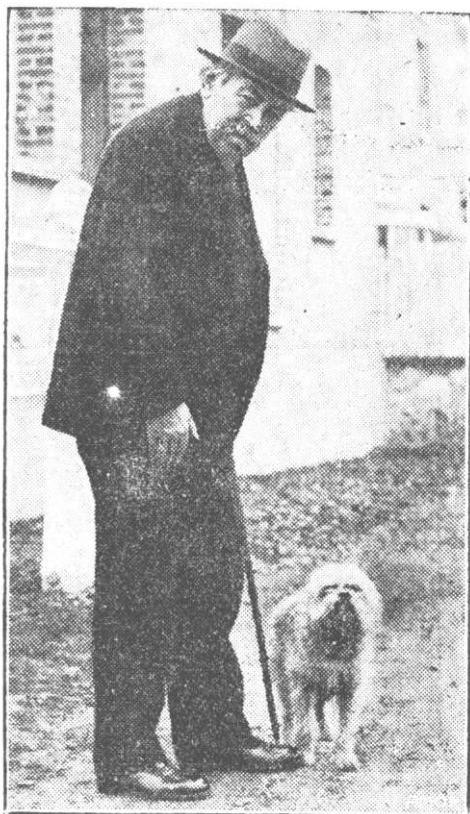
ARISTIDE BRIAND

bratstva med narodi. Veliki pokojnik je umel tako edinstveno vtelesiti svoje pacifistične aspiracije in tako razkrinkati grozotnost vojne, da zvane njegove besede v človeštvu, ki je vredno tega imena, kakor molitev in sen. Njegove formulacije in pozivi so postali credo človeške vesti.

Vse razpravljanje o Briandu kvečjemu lahko pokaže medle obrise njegove resnične osebnosti. Prvikrat sem ga srečal neki večer v pivnici Zimmer, na vogalu ulice Drouot in boulevardov, kamor so zaliajali obedovat socialistični poslanci.

deljskem odelu hkrati. Sicer pa takrat res ni bilo dolgo tega, ko je bil še res delavec. Prišel je namreč iz province v Pariz kupit dele za preprost tiskarski stroj, ki jih je drugega za drugim znosil v svojo tiskarnico v St. Nazaire, kjer jih je tudi sam spretno sestavil in začel tiskati listič z lastnimi članki.

Tisti večer, ko sem ga prvikrat videl, je šele komaj začel nekoliko naskakovati vrata oficelnega socializma, ki mu je pozneje postal tako močan steber. Če študiram smer njegovega življenja, ne bi pritrdil tistemu, kar se tolikokrat po-

Aristide Briand pred svojo hišo
v Cocherelu

navija. Namreč, da je bil Briand nestalne narave in značaja. Bil je rojen z vsemi sposobnostmi uresničevalca idej. Njegov prehod iz opozicije v vladno je gotovo nekoliko ogladil njegove metode in morda omilil tudi svetlobe in sence njegovega ideala, toda v nasprotju z njim ni delal nikoli. Tisti čas je bilo njegovo življenje polno tiste preproščine, ki je nikoli ni povsem zapustil. V Parizu se je najprej zadovoljil s skromnim pensionom za 100 frankov na mesec, potlej z majhnim dvorišnim stanovanjem brez svetlobe in brez pohištva v Rue d'Orsel. Živel je življenje nekakšnega mesečnega ljudskega govornika in žurnalista z nekaterimi tovariši, s katerimi je križaril sirom Francije, od gostilne do gostilne, od prenočevališča do prenočevališča. Teh lepih dni ni mogel nikoli pozabiti. Leta 1913, ko so začeli propagirati njegovo kandidacijo v Elizejsko palačo, kamor ga ni bilo prav nič volja vseliti se, sem slišal, kako je dejal neki večer v gostilni svojim prijateljem: »Kaj pa naj počnem jaz v tisti palači, jaz stari klatež?«

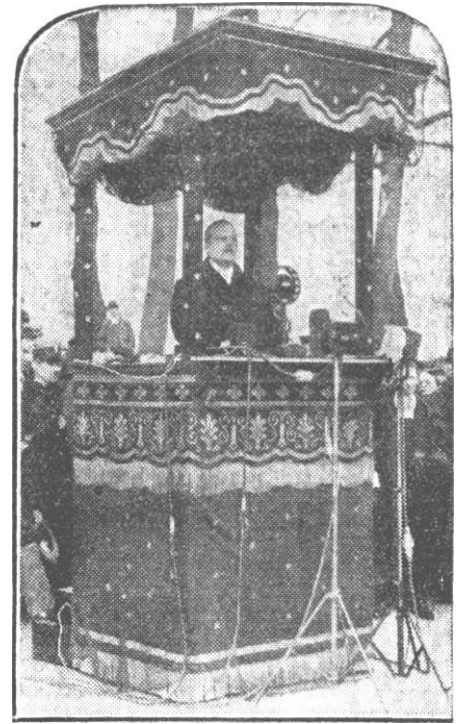
V tej dobi njegovega poprečnjaštva, da ne rečem siromaštva, sta samo dva človeka zaslutila v tem advokatu velike sposobnosti sijajnega delavskega govornika, namreč Clemenceau in Jaurès. Clemenceau je dejal nekoč: »Če bi bil jaa obtožen, da sem ukradel stolpa Notre-damske cerkve, potem bi si samo njega

Zadnja fotografija velikega državnika

izbral za govornika Jaurès, M ga je kakor znano pridobil za svojo borbo ločitve cerkve od države, si ni mogel izbrati spretnejšega propagatorja svojih idej. Oba sta bila ene misli, da je bil namreč skrajni čas, da se francoska politika otrese klerikalizma, ki jo je vlekel čedalje globlje v močvirje. Jaurès je znal tako ceniti Briandove sposobnosti, da je takrat, ko je napravil prvi korak iz socialistične stranke s tem, da je postal minister, izjavil zbornični večini: »Mi vam ga ne dajemo (namreč Brianda); marveč samo posodimo.«

Tisti, ki jim je bilo kdaj dano živeti v Briandovi bližini, ne bodo nikoli pozabili čisto atmosfere, ki je dihala iz njegove osebnosti. Že sam njegov pogled, v katerem sta tako svojevrstno odsevali hladnost in pohlevnost, toplo občutenje ali melanholijska, je moral vsakega zvesti. Toda ta navidezna napetost je brž odnehala, čim se je začela obravnavati kaka ideja. Briand ni govoril kot državnik, marveč kot duhovit kramljač in kot prijatelj. Toda njegovo kramljanje ni bilo nikoli prazno, marveč vedno polno spominov in nenavadno bogato najrazličnejših primerov, kar je ustvarjalo njegov

ANDRE TARDIEU se poslavlja od pokojnika

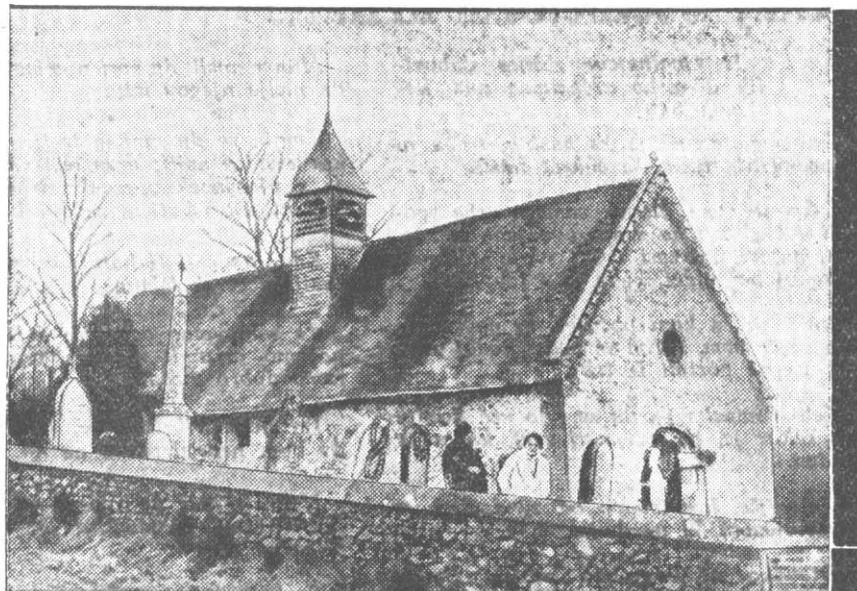
Briandov pogreb pred slavolokom zznage

brezprimeren šarm. V njegovih besedah je bilo zmerom polno tihe ironije, ki ni mogla užaliti nikogar, ki je vedno obsevala ljudi in reči v nekem skepticizmu, izliva-jočim se v dobrohotnosti. Njegovo kramljanje me je često spominjalo na Anatola Francea in zdi se mi, da se je moral na sličen način tudi veliki Montaigne razgovarjati s svojimi prijatelji.

Toda njegova ironija se je lahko sprevrgla tudi v ostrost, kadar je šlo za obrambo francoskih interesov. Lloyd George je moral to dostikrat občutiti na lastni koži. Nekoč je ta angleški državnik udaril ob mizo in mu zalučal v obraz: »Čuvajte se, od domišljavosti do smešnosti je samo en korak.« — »Da, korak čez Rokavski preliv,« ga je zavrnil Briand.

Nekoč se je angleški minister upiral nekemu ukrepu, ki ga je nujno zahtevala vojna. »Storite, kar hočete,« je dejal Briandu, »toda mi se bomo upirali . . .« »Morda do zadnjega Francoza,« mu je odvrnil Briand.

Kako popolnoma je imel v oblasti svojo osebo, nazorno kaže naslednji pri-petljaj: Še ves razgret od burne razprave v parlamentu, se je vrnil v poslopje

Pokopališče v Cocherelu, kjer počivajo zemeljski ostanki velikega državnika

vnanjega ministrstva, kjer je v vsem **4**-rindaju poslancev in novinarjev mirno sedel za svojo običajno mizico in si naročil obligatnih dvoje jajc. Neki tovariš se tej zbranosti po tako napornem poslu ni mogel načuditi, pa ga je vprašal: »Pa se menda vendar tako resna zadeva ne bo končala z jajci?« — »Zakaj pa ne,« je odvrnil Briand s čisto nedolžnim po-

gledom.

Kar se pa tiče njegove legendarne nemarnosti, naj še enkrat omenim besede velikega Jaurès, ki mi jih je dejal nekega večera, ko sva šla po Aveniji Champs Elysées. Pred nama jo je mahal Briand, bodeč z nosom nekam v praznino, pa mi pravi Jaurès: »Veste, saj ne pohajkuje, ampak dela.«

NAMKE

PRIPOVEDU;E70

Pomorska bitka pri Navarinu

L. 1927. je praznovala Grška stoletnico svoje neodvisnosti. Ob tej priliki je izdala grška poštna uprava posebne spominske znamke. Šestdeset ladij s 4000 možmi tur-

ške posadke so zavezniške bojne ladje Angležev, Francozov in Rusov potopile l. 1827. Pri Navarinu, na juž^ozapadni obali Gr'ke, je prišlo do one odločilne bitke, ki je za

vedno končala turško gospostvo nad Grško. Na spominski znamki se vidi uničenje turške bojne ladje.

H. Freitag: Pogled z okna

Nekaj Goethejevih krilatic

Iz Goethejeve zbirke duhovitih domislic »Maximen und Reflexionen«.

Vse pametno se je že mislilo, treba je le poskusiti, da se šg enkrat misli.

Kako se more človek samega sebe spoznavati? Nikoli ne z opazovanjem, pač pa z dejanjem. Poskusi vršiti svojo dolžnost in takoj boš videl, kako je s teboj!

Povej mi, s kom občuješ, in povem ti, kdo si; če vem, s čim se pečaš, tedaj vem, kaj utegne postati iz tebe.

Velika napaka je, da se kdo več dozdeva, kakor je, ter se manj ceni, kakor je ureden.

Najboljše, kar imamo od zgodovine, je oduševljenost, ki jo zbuja.

Globoko in resnobno misleči ljudje imajo nasproti občinstvu slabo stališče

Nikogar ne priznavamo ko tistega, od katerega imamo korist. Priznavamo kneza, ker daje njega ime naši lasti varnost'. Od njega se nadejamo zaščite proti unanjim in notranjim nepravilnostim

Če naj človek vse vrši, kar se od njega zahteva, se moia za upeč smatrati, kakor ie.

Če se motim, more to vsak opaziti; če se lažem, pa ne.

Pred nevihto se zadnjikrat šiloma dvigne prah, ki bo poslej za dalj časa odpravljen.

Niso povsod, kjer je voda. žabe: toda kjer slišimo žabe, je voda.

Kdor ne pozna tujih jezikov, nič ne ve o svojem lastnem.

Vsak ima v svoji naravi nekaj, kar bi moralo, če bi to javno povedal, zbuditi negotovan je.

Vsakemu preostaja še vedno toliko moči, da to izvede, o čemer je prepričan

O najboljši družbi pravimo: nje razgovor poučuje, nje molk izobrazuje.

V znanosti se mi je godilo kakor onemu, ki rano vstane v mrki jutranji zori, nato pa nestrpno pričakuje sonca, a mu vendar, ko vzhaja, jemlje vid.

Sovrašтво je aktivna zlovoljnost. zavist pasivna; zato se ni čuditi, če se zavist tako naglo prevrže v sovraštvo.

Mlinar misli, da zori pšenica le radi tega, da melje njegov mlin.

Zmota se da mnogo laglje spoznati kakor resnica najti; prva leži na površju ter je z njo lahek opravek: druga pa tiči v globini, njo iskati ni zadeva kouaz si bodi.

Kdor ne čuti liubezni, se mora učiti laškati. sicer ne izhaja.

Če zahtevamo od ljudi dolžnosti, a jim nočemo oriznati nobenih pravic, jih moramo dobro plačati.

Da bori odkritosrčen, lahko obljubim, da bom nepristranski, pa ne

Nehvaležnost je vedno nekaka slabost. Nikoli še nisem videl, da bi bili vrli ljudje nehvaležni.

Svet ie kakor počen zvon: klopoče. a ne zveni.

Vsiljivost mladih diletantov mcramo dobrohotno prenašati; v starosti bodo oni najiskreneje častili umetnost in mojstra.

Če bi se moral kdo vseh zakonov učiti, bi mu ne preostalo časa. da bi jih prestopal.

Prevajalce moramo smatrati za prizadevne zvodnike, ki nam nanol zastrto lepoticico hvalijo kot izredno ljubeznivo; oni zbujaajo neodoljivo nagnjenost do originala.

Resnica kljubuje naši naravi, zmota pa ne. in sicer iz preprostega razloga: resnica zahteva, da se moramo priznavati za omejene, zmota pa se nam laska, češ, da smo tako ali drugače neomejeni.

Le v šoli je prava pripravljalna šola.

Prav za prav se učimo le od knjig, ki jih ne moremo presoajati. Pisec knjige, ki bi jo mogli presoajati, bi se moral od nas učiti

Če se moški z ženskami vlačijo, se tako-rekoč. odpredajo kakor kodelja prediva.

Živahen mož. ki ga. je ozlovoljivo ponasjanje ženske, je vzkliknil: »Vzel bi jo za ženo, samo da bi o Smel pretepsti

Zbirka anekdot in življenjskih resnic je za svetovrjaka največji zaklad, če zna prve na primernem mestu v razgovor vplesti in če se more drugih ob ugodni priliki spomniti. J. \ V.

Novi roman „življenja in sveta“⁴

V svetovni književnosti imamo roman, ki je močno avtobiografski in hudo protiženski in ki po naslovu spominja na roman, katerega tovariš Ivan Podržaj obeta čitateljem »Življenja in sveta«. Mislim namreč »Bedakovo izpoved« Avgusta Strindberga. Ta nekoč »škandalozni« spis švedskega pisatelja je mučna razčlemba moške ljubosumnosti in zaradi svoje iskrenosti tudi že nje neprostovoljna obtožba.

»B e d a k o v a o s v e t a« prijatelja Podržaja najbrž ni v nikaki zvezi s Strindbergovim romanom, vendar se mi vsiljuje neka primerjava: Tudi v tem novem slovenskem romanu, ki ga mnogi čitatelji »Življenja in sveta« že nestrpno pričakujejo, stoji v ospredju stari, a še vedno žgoči problem ljubosumnja. Med Strindbergovo in Podržajevo rešitvijo tega vprašanja pa leži več kot četrto stoletje; vmes je svetovna vojna in ž njo vred razkroj pojmov, ki so se prej videli trdni in večni. Tudi ljubosumje, ki ga je neki pisatelj imenoval »najtemnejša ječa,« je v večji sproščenosti nravi in v nastopajoči krizi rodbinskega življenja poprijelo novo podobo.

»Bedak«, namreč glavna oseba Podržajevega romana, je zašel v vrtinec svetovne vojne kakor milijoni drugih. Vrglo ga je v rusko ujetništvo. V novi svet je prinesel svoje stare, na videz trdne nazore o čistosti seksualnega življenja. Malo pred vojno se je bil oženil in je ostal zvest ženi in — nazorom. Ko se vrne domov, ga podzavestno vznemirja vprašanje: kako je z ženo? Ali mu je ostala enako zvesta? Zanj se prične doba vedno večjih notranjih muk: vprašanje stopa predenj čedalje odločneje in ljubosumnost mu vzlic svoji siceršnji slepoti odpre oči: Dožene namreč, da je žena vdana drugemu. Vihar ljubosumnja ga popolnoma zmede in v blaznem napadu usmrti prešestnico.

V ječi pa se prične zanj novo življenje. Vedno bolj se mu vsiljuje spoznanje, da je bil bedak, ko si je zaradi ljubosumnosti nakopal tolikšne posledice. V preišljanju o razlikah med »nekdaj« in »sedaj« se mu odpro tudi duševne oči in se v polni meri zavé, da se je svet okoli njega izpremenil. Tudi ženske so postale drugačne. Novo spoznanje ga globoko pretrese. Uspelo mu je, da je bil oproščen umora in izpuščen v svobodo.

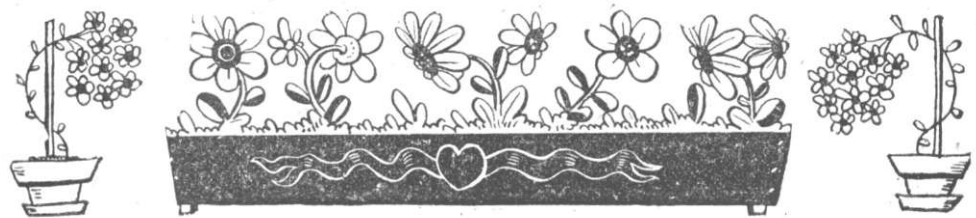
Ali bo zdaj nov človek, neobčutljiv za vse, kar ga je še včeraj bolelo, lahko miseln v zadevah, ki so se mu prej videle svete? Ali bo takšen, kot je večina »novih ljudi« okoli njega?

Ne. Z veliko etično silo, ki je v njem, se očisti v prostovoljni smrti.

Avtor romana »Krivda Elija Piona«, ki je bil iz vnanjih razlogov, žal, prekinjen in ki je še jačje kot prejšnji spisi razodel Podržajev opazovalni talent in pokazal nove odlike njegove pripovedne tehnike, bo skušal dati v »Bedakovi osveti« sliko sodobnega življenja. Lahko smo preverjeni, da bo čitatelja odlično zabaval, a ne samo to. V svoje delo bo položil tudi neke misli in spoznave o sodobnem seksualnem življenju — torej o stvari, ki svet živo zanima in ki ni bila že tisočletja na tako usodni razvojni stopnji kot je danes, ko se v konfliktu med starim in novim išče rešitev, ki bo enako etična kot pravična in razumna.

Ali nam ne daje vse to pravice, da smo zares • zvedavi, kakšen bo novi roman Ivana Podržaja? V široki čitateljski občini »Življenja in sveta« je to trenutno nekaj, kar diši po »senzaciji«.

B. Borko

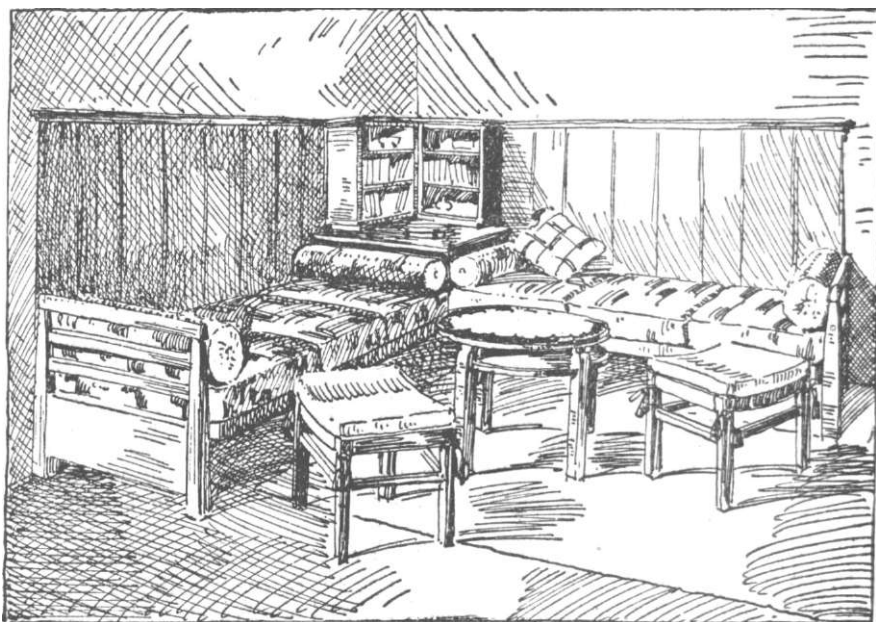
ČLOVEK IN DOM

Stanovanje brez spalnice

Dandanašnji si je pridobil ilovek pri sestavljanju mesečnega proračuna za gospodinjstvo toliko iznajdljivosti, da se že kar ne da več prekositi. Vsak mesec iznova se pregledajo posamezne postavke za hrano, obleko, za šolo itd., in vedno se da še kaj priščipniti za kakšen dinarček, ne da bi se gospodinjstvo preveč omajalo. Izjemo dela samo najemnina. In vendar bi se dali

obisk, pa so druge sobe slučajno »zasedene.«

No, pa če že imamo sobo, v kateri spimo, kako si jo preuredimo, da nam lahko služi tudi kot družinska soba? Značilne za spalnico so postelje in omare, zato je treba te postaviti čim bolj skrito in tako, da vzamejo kar najmanj prostora. Mesto postelj je pametneje nabaviti si chaiselonguese ali pa oblazinjene odpočivalnike. Če se premaknejo postelje iz sredine sobe v

prav pri najemnini prihraniti lepi denarci, če bi si najemnik uredil stanovanje brez običajnih predsodkov.

če mora človek v današnjih časih že toliko opustiti, morda tudi posebne spalnice ne bi pogrešal tako zelo težko, zlasti ker ta odpoved nikakor ne pomeni znižanja njegovega življenjskega nivoja, če na vse kraje trezno premislimo, je prav za prav res kar zapravljivo plačevati po nekaj sto dinarjev mesečno za prostor, ki ga uporabljamo samo pojoči nekaj ur. Da bi se pa spalnica uporabljala tudi podnevi kot družinska ali otroška soba, naj bi se

kot, potem ne zavzamejo samo manj prostora, marveč tudi niso tako očitne, da bi človek že pri vstopu čutil, da je prišel v spalnico. Zlasti počivalnice ustvarjajo jako prijeten koticček za sedenje podnevi in nikakor ne napravljajo vtiska postelj, za spanje so pa tudi dovolj mehke, da se niti malo ne pogreša prava postelja. Razen tega se lahko vsak privadi, da se pokriva samo z navadno volneno odejo, ki se čez dan s posteljnim perilom vred spravi v kotno omarico.

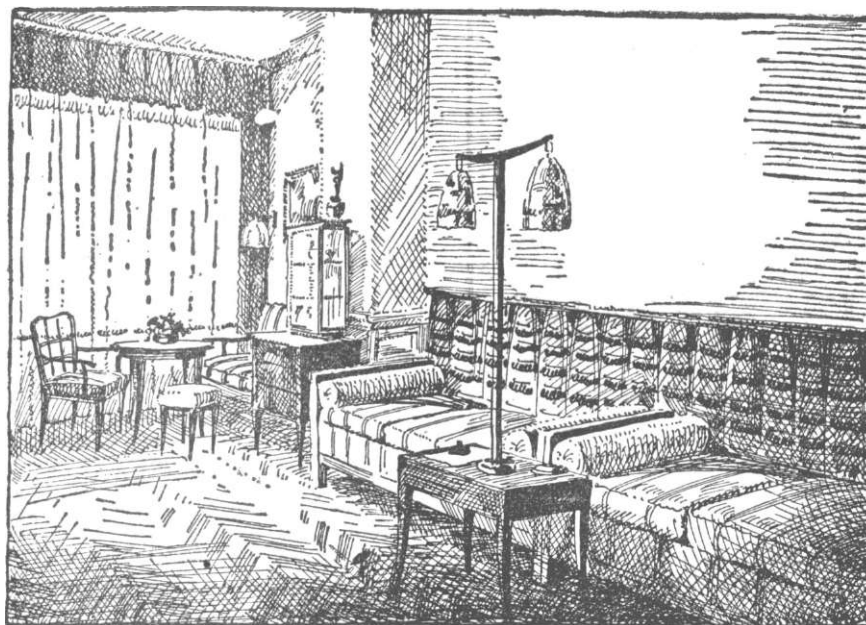
Prav pripravno in okusno preureditev

Za majhna stanovanja je najpriporočljivejša tako pohištvo, ki je kolikor moči priročno in se da zlahka prestavljati in razmeščati. Iz tega vidika se v majhnih stanovanjih tudi nič več ne uporabljajo veliki kuhinjski buffet, ki imajo v velikih gospodinjstih; - ^evedf neoporečne pred "osti. Decentralizirano porazmeščenje posameznih reči v več manjših omarah se je prav dobro obneslo, ker se dajo na ta način najbolje izkoristiti vsi kotički, vogali in niše stanovanja. Prav iz tega vzroka za manjša stanovanja tudi ni priporočljiva velika omara za obleko, ker se zaradi svoje kompaktnosti ne da nikamor prav postaviti in ker preveč podčrtava značaj spal-

turo se da taka omara kaj lepo prilagoditi domači atmosferi.

Čevlji naj se spravljajo v majhni omari najrajši v predsobju in družino je treba navaditi, da si sezuje čevlje že tukaj, ker se na ta način zanese najmanj ulične nesnage v sobe. Omara za obleko same pridobi na lepoti, če ni pretirano velika. Ni logično, zakaj naj bd bila večja kakor njen lastnik. Najpametnejše je, da stoji brez nog neposredno na tleh. Z vrha pa ni treba, da bi pozdravljali človeka vsakovrstni kovčegi in zabožki, ki spadajo pod streho. Dobro se pa podaje na omari lepo cvetje.

Za take kombinirane sobe je najprikSafr.

ne sobe. Mnogo lažja je razmestitev, če se taka velika omara razdeli na posamezne elemente. Jako pripravno je, če se obleka moža in žene shranjuje ločeno. Isto velja tudi za perilo. Za perilo je zelo praktična meter visoka omara na kolesčkih z izvlečljivimi predali, kakršne se dostikrat uporabljajo po pisarnah. S prijazno poli-

nejša svetla tapeta ali slikarija. Sredi stropa obešena svetilka pa prav za prav ni potrebna. Pametnejše je montirati na tistem mestu, kjer se največ potrebuje luč na steni raztezno škarjasto ročico, ki omogoča v skromnih merah primakniti luč na najpripjavnejše mesto.

ŠAH

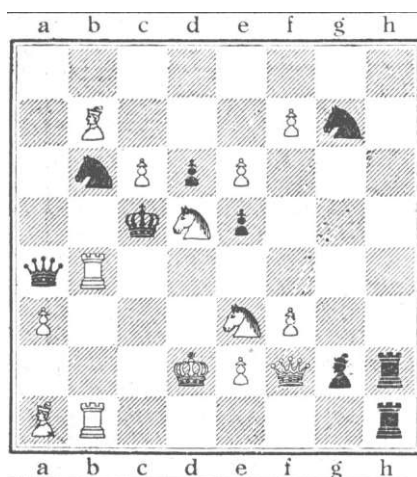
Problem 9.

Arnold Karu, Kaaslava (Estonska).

Častno priznanje

Y prohleanskem turnirju Fodorjeve ilustracijske založbe.

Prvi natis

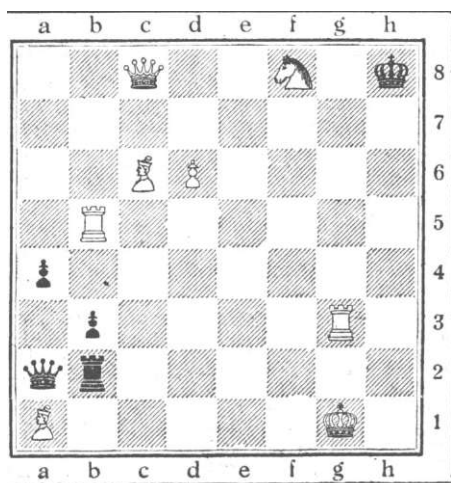

Mat v 2 potezah.

Problem 10.

A. Schiffmann (Bc Mo).

Prvi natis

Nasprotnik je prisiljen, da se sam matin v 7 potezah.

Rešitev problema 8

1. Le5—b2! Tretji črni konj prepreči poststransko rešitev 1. Dh7—f7.

Iz šahovskega sveta

Aljehin je objavil pred kratkim v nekem pariškem listu zanimiv članek »O tehniki modernih mojstrov«, v katerem postavlja naslednje teze:

V nasprotju z atleti fizičnega športa ne sme noben mojster koncentrirati svojih »il za kratek boj, temveč jih mora pametno razdeliti za ves turnir. Nakopičevanje variant je nekoristno: mnogo bolj važno je, doumeti smisel otvoritve in sestaviti za igro splošen načrt. Mojster, ki dolgo ni imel turnirske prakse, naj brezpogojno tik pred turnirjem odigra nekaj iger k prilično enako močnimi nasprotniki.

»Prekotrenirani« mojster naj se odloči za turnir le tedaj, ako mu daje eden od treh važnih momentov za to pravo poudo:

Častilakomnost, gmotni dobiček ali intenzivno praktično predelavanje teoretskih problemov, ki ga posebno zanimajo. Sicer naj raje n« začenja!

Na turnirju berlinske šahovske družbe je nepričakovano zmagal mladi mojster Relistab, ki si je priboril 7 in pol od 10 dosegljivih točk. Slede: Richter 7, Ahucs 6 in pol, Helling 6 in Saemlsch 5 točk. Bertold Koch in Holandec Noteboorn sta s 4 in pol točkami &stala brez nagrade.

Ob Jordanu

Potnik, ki se popelje k reki Jordan, bo morda neprijetno presenečen, da ne najde tistega mesta, kjer je bil krščen Kristus. Čudno, da se v skoraj dva tisoč letih še nobeni krščanski organizaciji ni zazdelo primerno postaviti tjakaj vsaj skromno spominsko ploščo. Noben kamen ne ozna-

čuje tega znamenitega mesta, dasi se je na drugi strani žrtvovalo velikansko premoženje v spomin na druge velike dogodke svetovne zgodovine.

Le peščica siromašnih ljudi prebiva zdaj v bližini tega kraja, žive pa od ribarjenja v reki in od lova na hijene, in divje merjase. Sem pa tja izkupijo tudi nekaj od tujcev: za vodo iz Jordana in za limonado. 160 milj daleč teče Jordan po tej suhi pokrajini, ki je kar je najzanimivejše, tik ob bregovih nenavadno rodovitna. Struga je gosto obraščena z visokim drevjem in mnogoterim grmičevjem. Reka teče tako naglo, da nenehoma izdatno izpira nesnaگو z bregov.

Za romarje, ki potujejo k Jordanu, bo posebno zanimiv tisti »trs, ki se v vetru maje« in ki ga je Kristus smatral za posebni okras rečnih bregov. Krono so baje splekli Jezus j iz trnja, ki raste ob Jordanu.

Popotnik, ki sledi teku Jordana proti Mrtvem morju, bo prišel slednjič v pokrajino, ki je v zgodbah sv. pisma imenovana »puščava« in po kateri je po vsej priliki hodil Janez Krstnik. čeprav je ta kraj dandanašnji zelo skromne naseljen na pri-

povedujejo. Zaradi preobilne soli lahko živi v Mrtvem morju samo še polenovka.

Ko minemo samostan Janeza Krstnika, pridemo v moderno Jeriho. Nekoč je nosilo to ime troje mogočnih mest, zdaj pa je ostalo le še eno in še to je samo bešen kupček ilovnatih koč, katerih prebivalstvo gine baje za boleznimi.

V siromašnih uličicah se človek vprašuje, kje je ostala vsa krasota Herodovega mesta in kam je izginila tista znamenita plodna ravan? Današnje mesto Jeriho je brezupno.

Vrednost človeka

Ni prav, če se komu očita, da ni vreden počenega groša. Angleški biolog Lawrenz je ocenil vrednost človeške pare dokaj višje, človek je namreč, čisto tehniško vzeto, sestavljen iz različnih kemičnih snovi, ki bi bile po običajnih tržnih cenah vredne kakih 40 dinarjev. To je torej cena človeka kot mrtev material.

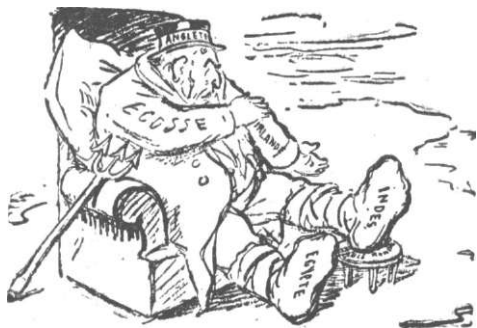
Nekatere osnovne vrvine, iz katerih je zgrajen kakih 70 kg težak človek, dado v luči kemične analize naslednje številke: Glavni sestavni del je voda, in sicer ca 45 litrov. Iz maščob, kolikor jih vsebuje telo, bi se dalo narediti sedem kosov mila, množina ogljika bi zadoščala za črnilno maso 9000 svinčnikov, fosfor v tkivu bi zadoščal za 2200 vžigalnih glavice, železa pa je razmeroma malo in bi se dal iz njega narediti le srednje velik žebelj. Med ostalimi kemičnimi elementi je precej bogato zastopan apnenec iz katerega bi se dalo zmešati toliko malte, da bi z njo lahko pozidal kvadratni meter opeke, žvepla bi bilo pa ravno dovolj, da bi z njim odpravil uši srednje velikemu psu ali opici. No, in vse te snovi se dobe povsod na prodaj za 40 dinarjev.

Smešno pa je, da ima vsak človek skoraj enako množino teh vrvin, naj si bo kardinalni bebec ali pa najgenialnejši učenjak. Na drugi strani so pa ti podatki lep dokaz, kako gospodarno ume graditi narava, če je v stanu s takim majhnim kapitalom ustvariti tako idealen stroj, kakršen je človek Pomislimo da je narava vložila v Edisona v obliki materiala le skromen kapital 40 dinarjev, s katerim je ta človek ustvaril velikansko industrijo, ki je po ameriški cenitvi vredna na vsem svetu kakih 20 milijard dolarjev. Na drugi strani pa moramo seveda tudi upoštevati, da taka kemična industrija, vsaj teoretično raziskovano, snovi uniči in da nam

KARIKATURA

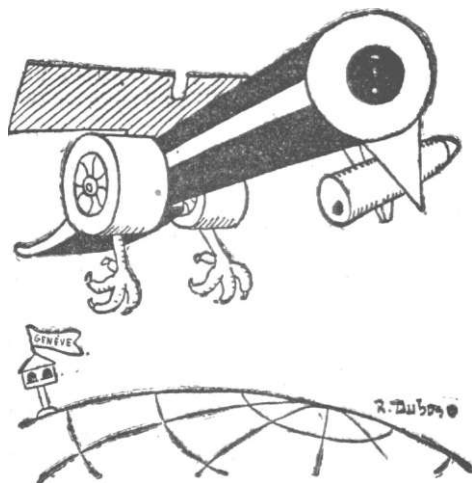
»Gospod tajni svetnik«. Karikatura znane-
ga angleškega pisatelja Williama Makepea-
rea Thacheraya (1830).

Po zmagi De Valere
»Imam nogo, s katero lahko hodim, in še
eno, ki jo komaj premikam« — in zdaj pa
še ta roka!

Razorožitvena konferenca in njene sence

Nov model mirovnega goloba

vijalo v drugi polovici 19. stoletja, pa se je začelo kmalu zopet manjšati. V drugi polovici 19. stoletja so se pa židje tako zelo pomnožili zaradi tega, ker so se v tem času zdravstvene razmere v mestih, koder so židje prebivali, znatno izboljšale, tako da je umrljivost zelo padla. Ob koncu stoletja pa se pojavlja nazadovanje porodov posebno močno pri Židih, a vzrok mu je zopet naseljevanje Židov po mestih, kjer so se gospodarske razmere poslabšale.

Kako so razdeljeni židje na posamezne obrtne panoge, v kakšnem razmerju so njihovi dohodki, o tem ni določenega skupnega števila. Zato je razlika med zapadnimi in vzhodnimi Židi mnogo prevelika. Nekak pregled, kako so Židje razdeljeni na poklice, pa podaja ameriška statistika, ki ne dela razlike med zapadnimi in vzhodnimi Židi. Od 100 Židov jih je 60.4 v industriji in obrti, 10.1 v trgovini, 2.4 se jih bavi s poljedelstvom, 2 sta v prostih poklicih, 10.4 jih je nekvalificiranih delavcev in 12.7 je poslov. Od 100 ljudi nežidovskega pokolenja jih je zaposlenih 14.9 pri industriji in obrti, 4.1 pri trgovini, 26.6 pri poljedelstvu, od vsakih 100 nežidovskih priseljencev je 32.7 nekvalificiranih delavcev.

Ruppinovo knjigo pa ne odlikuje le statistični material, ki je zbran z občudovanja vredno marljivostjo, odlikuje jo tudi vrlo mišljenje. Nastalo je na tleh jeruzalemske univerze, zato jo prešinja genius loci: duh strpljivosti, vzvišena avtokritika

in zavest lastne odgovornosti. To je prav gotovo najlepše izraženo v onem poglavju, kjer govori Ruppin o palestinskem problemu in kjer se v nasprotju z raznimi radikalnimi strujami drži krepko principa binacionalnosti za bodočo Palestino.

Mogoče bodo besede modrega, preudarnega raziskovalca pomirjevalno vplivale. Prav gotovo bo pa njegovo delo dobrodošlo orožje v kulturnem boju, ki ga bijejo vsi dobro misleči po vsem svetu proti svetovni sramoti, proti antisemitizmu. —

M. Haller. — Rč.

¹ Za Inzucht (angl. imbreeding) imajo naši besednjaki: domača reja, domača gojitev, istorodna plemenitev. Predlanskim se je ob neki anketi predlagalo: soplodnja, istoplodnja. Op. prev.

Definicije

Ironija je sirovost omikanih ljudi.

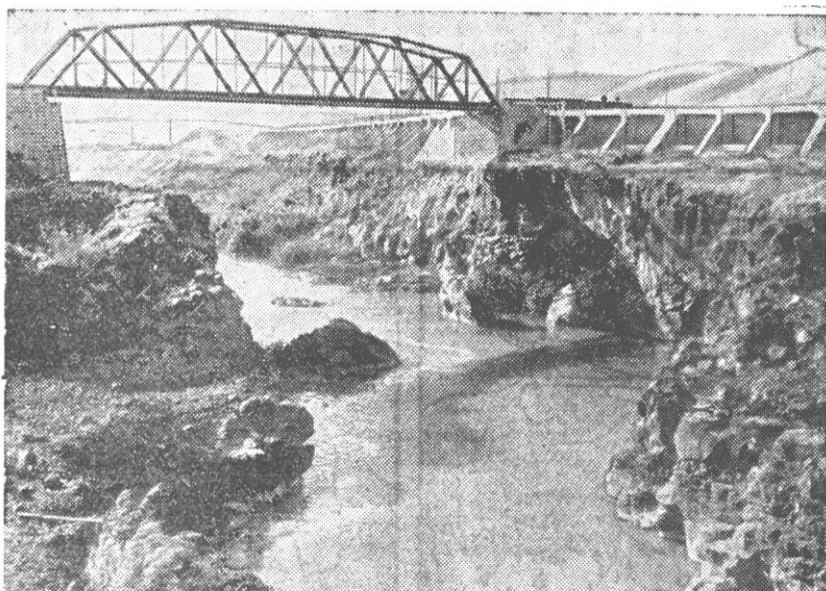
*
Sreča je vsota večkratnega majhnega veselja.

*
Moda je kot prikazen, ki se vedno **spet** vrne.

»
Ljubimkati: začeti se smejati **in ne končati**.

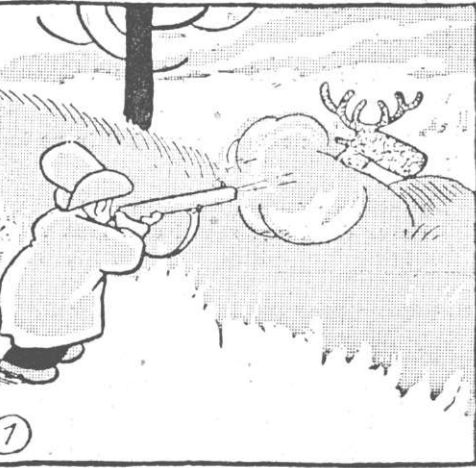
Pametna misel: zadnji člen verige.

Dober domislek: zadnji člen **brez** veriga*

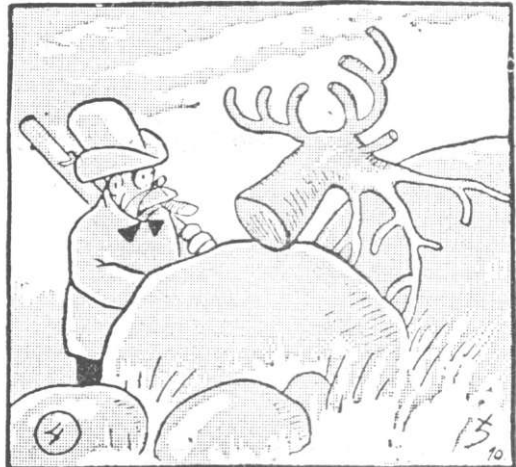
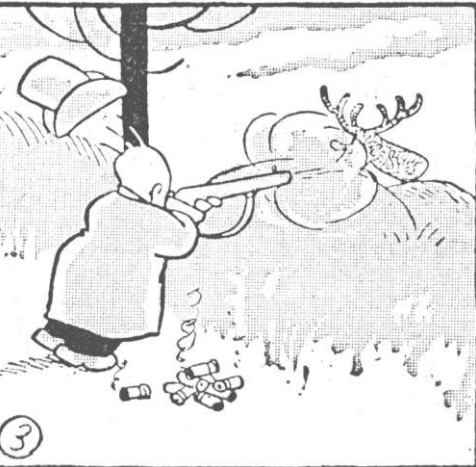

Med filmanjem
»Dajte vendar malo več življenja pli
umiranju!«

Nova iznajdba
Ovratnik z naramnicami

COPYRIGHT P. I. B. BOX6 COPENHAGEN

Adam s on lovi lose

Prijatelj, če si prišel zato, kakor mislim, da si prišel, potem govori jasno, pred vsem pa — ne kriči, ker nisva sama v hiši!

— Tako torej! Ti veš, zakaj sem prišel! Torej tudi veš, zakaj sem te iskal zvečer!

•— Zdaj vem. Izvoli sestri in vse boš zvedel

Jalen je stopil k postelji, oblekel pižamo ter se ogrnil še s površnikom.

— Prav nič mi ni treba sestri, da zvem, kar mi hočeš natvesti, je gledal Romih srepro okoli sebe in jezno pristavil: Da nisva sama — vem tudi! se je okrenil proti vratom.

Profesor je naglo vzel gospejino sliko z mize ter jo spustil v žep površnika. Nato je stopil v sredo sobe in mirno rekel:

— Kakor želiš. Če misliš, da je bolje, ako molčim, bom pač molčal — tem rajši, ker vidim, da dvomiš v mojo iskrenost ter meniš, da te hočem nalagati

— Da nisva sama — — da nisva sama——ha, ha! se je nervozno smejal Romih.

— Zlobne so tvoje misli. Namenoma obračaš moje besede.

— Če je resnica zlobnost, potem so moje misli seveda zlobne, se je obrnil Romih proti Jalnu, ki ga je gledal s prisiljeno prijaznimi očmi.

— Sam dobro veš, kaj sem hotel reči. Ura je pozna in nad nama počiva gospodarjeva družina. Toda čemu——

— Nad nama? Nad nama, da! mu je segel v besedo Romih. In poleg? Tukaj ali tam? je pokazal na obe prečni steni.

— Morda tudi tukaj. Morda.

— Kaaj? Kakoo? Morda — praviš?

— Jasno. Če je kdo spal, si ga gotovo prebudil s svojim——ah, kaj bi govoril!

— Le na dan z besedo! Koga sem prebudil — če je spal, se je ironično smejal Romih — s čim sem ga prebudil? S kakšnim svojim?

V Jalnu je zavrelo:

— S svojim vasovanjem!

— Vasovanjem?

— Da. Vohunskim vasovanjem!

— Robert! Beseda, ki si jo izustil, je težka!

1— Hočeš reči, da zahtevaš——

— Ne, nikakih dokazov ne zahtevam!

— Bili bi pač odveč.

i— Drzne so tvoje opazke!

— Meni se ne zde, je odvrnil Jalen z glasom, ki je pričal, da čuti neko zadoščenje, ker je njegov očitek razgalil tajinstvenost poseta neprijetnega nočnega

— Kaj si menil, ko si govoril o mojem vasovanju? O vohunskem vasovanju? je vprašal osorno.

— Rekel si, da ne zahtevaš dokazov!

— Dokazov ne, pač pa želim zvedeti_____

— Oprosti, nisem razpoložen za pojasnila! še enkrat in zadnjič: čemu si prišel? Kaj hočeš od mene?

— Čemu sem prišel in kaj hočem od tebe? Rekel si, da veš sam.

Jalnu je bilo strašno boriti se še dalje zoper to slepomišenje, ki ga je bolj dolgočasilo nego vznemirjalo.

— Da, vem! je dejal odsekano.

Romih je strmel z izbuljenimi očmi.

Jalen je počasi okrenil glavo, segel po mizi ter si hotel prižgati cigareto.

— Nikar ne misli, da imaš opravka s tepcem! je povzdignil Romih svoj glas. Dobro se zavedam, kaj delam. Tudi odgovornosti se zavedam

— Ne dvomim, ga je prekinil Jalen in si zapalil cigareto.

— Poznam ljudi, je nadaljeval razburjeno Romih. Poznam jih do kosti. Poznam ostanke njihovih duš, poznam tudi — tebe, tudi tebe!

— Oo! je puhnil Jalen dim cigarete predse.

— Že v vlaku sem te spoznal_____

— Beži, beži, je malomarno pripomnil profesor.

— Da, že včeraj sem vedel, da si človek, ki prodaja_____

Jalen je vzkipeł:

— Zadosti. Ne dovoljujem ti, da onečaščaš mojo prijateljsko gostoljubnost!

— Da, prav imaš! Gost sem v svojem lastnem domu!

Profesor je molčal.

— Da. Zato sem prišel, da vidim, kako se počuti človek kot gost v svojem lastnem domu! je poudaril Romih.

Jalen je posluhnil. Zdelo se mu je, kakor da bi bil slišal padec trdega predmeta pod oknom.

— O, nič se me ne boj!

— Koga? Tebe?

— Nimam slabih namenov. Bog ne zadeni! je stopal Romih počasi k vratom.

•— Ferdo, če si resen človek, pusti me v miru! Moja vest je čista pred teboj.

•— To bi hotel verovati.

•— Upam, da boš imel časa in prilike dovolj.

— Kje je ona? Moja žena? je vprašal Romih s trdim glasom in zapičil vanj svoj pogled.

— Vidiš, Ferdo, je mirno odgovoril Jalen, to in še marsikaj bi lahko vedel brez nepotrebnega vznemirjanja

- — In ti si dovoljuješ dvomiti, če sem resen človek?
— Čemu sprašuješ, če pa hočeš vedeti sam vse in bolje!
— Torej kje je?
— Ne vem,
— Préd pol ure je bila tu in zdaj ne veš, kje je?
— Rekel sem, da ne vem.
— Da je bila tu, tega seveda ne zanikaš!
— Zdi se mi nepotrebno.
— Naravno. Izdal si se sam!
— Ferdo, pazi!
— Kratek spomin imaš! Ali misliš, da nisem razumel tvojega očitka glede vohunskega vasovanja? Nisem tepec, sem rekel!
— Moja opazka ali očitek, če hočeš, je bila splošnega značaja. Tega mnenja sem bil že zvečer, ko sva sedela v krčmi.
— Kje je? je prijel Romih za kljuko.
— Povedal sem.

Romih je odprl vrata:

- Saj dovoliš, da razpolagam s svojim domom, je rekel in stopil na hodnik. Profesorju je bilo, da bi skočil k vratom in jih zaklenil, pa je samo stopil za njim in dejal:
— Stori, kar misliš, da moraš storiti, samo nikar ne vznemirjaj hiše in ne delaj škandalov! Sebe lahko smešiš, kolikor hočeš!

Romih je stopal po temnem hodniku. V odsvitu svetlobe iz Jalnove sobe je nervozno potrkal na vrata poselske izbice.

- Ferdo, ga je poklical Jalen. Ne vznemirjaj ljudi!

Romih je med tem že odprl vrata, ki jih naglušna služkinja običajno ni zaklepala.

- Kaj je? se je oglasil preplašen ženski glas iz izbice.
— Pusti jo! je zaklical Jalen.

Romih je zaprl vrata in tipal dalje po steni.

- Kje je njena soba? Kje je luč?

Iz izbice je prilezla služkinja in prižgala luč na hodniku.

- Za božjo voljo, kaj pa je to? je začudeno gledala na tujca.
— Matilda! je pomignil Jalen služkinji ter ji z ostrino očesa in namigom na tujca dal vedeti, da mora storiti po njegovi želji.
— Čigavo je to stanovanje? je stopil Romih pred služkinjo.

- Kaj pravi gospod? je vprašala služkinja.

Jalen je položil prst na usta in potegnil služkinjo v svojo sobo.

- Ferdo, prosim te, ne kriči! Pridi sem!

_ Ta gospod bi rad vedel, kje je gospa Romih, ji je gledal ostro v oči.

— Ne vem, gospod.

— Komedija, komedija! je zaklical Romih.

Služkinja se je začudeno ozrla nanj in ponovila:

<— Res ne vem.

»—i že dobro, Matilda. Lahko greste.

— Lahko noč, se je ozrla služkinja po Romihu in odšla,

i— Komedija, komedija! je mahal Romih z rokama.

V prvem nadstropju so se začuli koraki in odpiranje vrat.

i— Zbudil si jih! je pokazal Jalen proti stropu.

«— Sleparija! Sleparija! je rohnal Romih,

i—i Prosim te, ne razgrajaj!

Kdo stanuje tu poleg?

— Ona,

Romih je stopil k steni in udaril s pestjo nanjo,

t—i Kaj počneš?

i— Tudi v tej sobi je gorela luč!

Tedajci je potrkalo na vrata.

Iznenaden je stopil Jalen k vratom in ugledal služkinjo, ki mu je namignila, naj stopi na hodnik. Komaj mu je služkinja utegnila z rokama in očmi dokazati, da je gospejina soba prazna, že je stal Romih na hodniku in se režal:

•— Vedel sem. Prevara, sleparija!

«— Ne kriči! Gospodar se jezi!

t— Kaj gospodar!

— Matilda! je potegnil Jalen služkinjo v sobo. Ali imate ključ od gospejina sobe?

— Bom pogledala, je rekla in odšla.

Romih je umolknil.

— Tukaj je, je prinesla služkinja ključ.

!— Pojdite in pogledjte, morda je pa gospa vendarle prišla,

i— Kaj naj ji rečem?

>— Najprvo pogledjte!

i— Da, gospod.

Romih je nemirno vlekel brado in gledal v tla.

i— Ne, gospe ni doma, se je vrnila služkinja.

Jalen je pogledal Romihu v oči.

i— Ni doma? se je zasmel Romih.

— Hvala, Matilda! jo je potrepal Jalen po rami.

Služkinja se je priklonila in odšla.